

Konceptualna analiza poredbenih frazema u govoru Svete Katarine

Lovrinić, Ines

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:118261>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KROATISTIKU**

Ines Lovrinić

**Konceptualna analiza poredbenih frazema u
govoru Svete Katarine**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za kroatistiku

Ines Lovrinić

Matični broj: 0009079679

**Konceptualna analiza poredbenih frazema u
govoru Svete Katarine**

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Marina Marinković

Rijeka, rujan 2022.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT FOR CROATIAN STUDIES

Ines Lovrinić

**Conceptual Analysis of Comparative Phrasemes in the
Dialect of Sveta Katarina**

MASTER THESIS

Mentor: Phd. Marina Marinković, assistant professor

Rijeka, September 2022.

IZJAVA

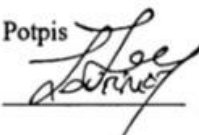
Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova - *Konceptualna analiza poredbenih frazema u govoru Svete Katarine* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Marine Marinković.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Ines Lovrinić

Potpis

Handwritten signature of Ines Lovrinić in black ink, written over a horizontal line.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. CILJ I METODOLOGIJA IZRADE RADA	2
3. GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ I POVIJESNI RAZVOJ SVETE KATARINE I NJEZINE OKOLICE	3
4. ČAKAVSKO NARJEČJE	5
4.1. IKAVSKO-EKAVSKI DIJALEKT ČAKAVSKOG NARJEČJA	6
4.1.1. SPOZNAJE O GOVORU SVETE KATARINE	7
5. FRAZELOGIJA	15
5.1. DIJALEKTNA FRAZELOGIJA	16
5.2. OBILJEŽJA FRAZEMA	17
5.2.1. POREDBENI FRAZEMI	21
5.3. TEMELJNI PRISTUPI ANALIZI FRAZEMA	22
5.3.1. KONCEPTUALNA ANALIZA FRAZEMA	22
6. KONCEPTUALNA ANALIZA POREDBENIH FRAZEMA U GOVORU SVETE KATARINE	25
6.1. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKA	26
6.1.1. Čovjekova vanjšina	26
6.1.2. Osobine ljudi	29
6.1.3. Stanje	37
6.1.4. Odnos prema radu	42
6.1.5. Život u izobilju i siromaštvu	43
6.1.6. Međuljudski odnosi	44
6.1.7. Odnos prema jelu i piću	45
6.1.8. Način kretanja	45
6.1.9. Brojnost	47
6.2. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA PREDMETE	48
6.2.1. Značenje količine	48
6.2.2. Boja predmeta	48
6.2.3. Težina predmeta	48
6.2.4. Tvrdoća predmeta	49
6.2.5. Oštrina predmeta	49
6.2.6. Suhoća predmeta	49
6.2.7. Čistoća - nečistoća predmeta	49

6.2.8.	Stanje predmeta	49
6.2.9.	Vrijednost predmeta	50
6.2.10.	Okus	50
6.3.	FRAZEMI KOJI SE ODMOSE NA SITUACIJE.....	51
6.3.1.	Uspjeh.....	51
6.3.2.	Nepovoljna, teška situacija.....	51
6.3.3.	Neugodna situacija	51
6.3.4.	Neočekivana situacija.....	51
6.3.5.	Nestanak	51
6.3.6.	Vrijeme.....	52
6.3.7.	Okolnosti	52
6.4.	FRAZEMI KOJI SE ODMOSE NA NAČIN.....	53
6.4.1.	Dobro.....	53
6.4.2.	Loše	53
6.4.3.	Ugodno	53
6.4.4.	Uzaludno	53
6.4.5.	Slučajno.....	53
6.4.6.	Normalno.....	53
6.4.7.	Iznenada	54
6.4.8.	Naglo	54
6.4.9.	Idealno.....	54
6.4.10.	Uporno.....	54
6.4.11.	Nedvojbeno	54
7.	ZAKLJUČAK	55
8.	POPIS LITERATURE	57
9.	PRILOZI	60
9.1.	POLOŽAJNA KARTA PIĆNA	60
9.2.	POLOŽAJNA KARTA SVETE KATARINE	61
9.3.	ABECEDNI POPIS POREDBENIH FRAZEMA U GOVORU SVETE KATARINE.....	62

SAŽETAK I KLJUČNE RIJEČI

SAŽETAK

Rad se bavi konceptualnom analizom poredbenih frazema u govoru Svete Katarine. Na samome početku rada naveden je cilj istraživanja, kao i metodologija koja je korištena u izradi rada. Rad se zatim osvrće na geografski smještaj i povijesni razvoj Svete Katarine i njezine okolice te istraživanja koja su provedena na tom području. U drugome dijelu rad se usmjerava na čakavsko narječje, ikavsko-ekavski dijalekt te na fonološke i morfološke značajke koje su potvrđene u analiziranom govoru kroz prijašnja istraživanja, ali i prikupljenim frazemima. Treći dio rada bavi se frazeologijom. U radu su najprije izdvojene definicije frazeologije prema različitim autorima, a nakon toga slijedi opis dijalektne frazeologije. Izdvojena su i obilježja frazema, konkretno struktura, porijeklo, oblik i stil frazema, opisana je i poredbena frazeologija te temeljni pristupi analizi frazema s naglaskom na konceptualnu analizu. Na samome kraju rada konceptualno su analizirani prikupljeni frazemi u govoru Svete Katarine. Frazemi su podijeljeni u četiri velike skupine (frazemi koji se odnose na čovjeka, frazemi koji se odnose na predmete, frazemi koji se odnose na način i frazemi koji se odnose na situacije), a zatim se unutar svake od njih provodi analiza prema konceptu kojemu pripadaju.

KLJUČNE RIJEČI

Čakavsko narječje, ikavsko-ekavski dijalekt, govor Svete Katarine, dijalektologija, frazeologija, frazem, poredbeni frazemi, dijalektna frazeologija, pristupi analizi frazema, koncepti, konceptualna analiza poredbenih frazema

SUMMARY AND KEY WORDS

SUMMARY

This thesis deals with conceptual analysis of comparative phrases in the dialect of Sveta Katarina. The aim of the study is described at the beginning of the work, along with the methodology used in the study. Afterwards, the thesis describes the geographical location and the historical development of Sveta Katarina and its surroundings and the studies which have been made in this area. In the second part the attention is placed on the Chacavic dialect, Ikavian-Ekavian dialect as well as the phonological and morphological features which the previous study of the analysed speech and phrases have confirmed. The third part is about phraseology. First, the various phraseology definitions according to various authors are listed, followed by the description of dialect phraseology. Features of the phrases, the structure, origins, form and the style are also singled out. The comparative phraseology is described as well as the key approaches to the analysis of the phrases with special attention given to conceptual analysis. At the very end of the thesis the phrases from Sveta Katarina are conceptually analysed. The phrases are divided into four big groups (phrases concerning people, phrases concerning things, phrases concerning the method and those concerning situations) and then inside each of these groups the analysis is performed based on the concept the phrases belong to.

KEY WORDS

Chakavian group of dialects, Ikavian-Ekavian dialect, dialect of Sveta Katarina, dialectology, phraseology, phrase, comparative phrases, dialectal frazeology, approaches to the analysis of phrases, concept, conceptual analysis, conceptual analysis of comparative phrase

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada usmjerena je na područje dijalektne frazeologije. Frazeologija je, kao jedna od najmlađih lingvističkih disciplina, veoma zanimljivo područje za znanstvena proučavanja, a posebice je to izraženo u dijalektologiji. Upravo je to jedan od razloga zašto sam odabrala ovu temu za obranu diplomskog rada.

Moje zanimanje za dijalektologiju započelo je još na drugoj godini preddiplomskog studija kolegijem *Uvod u dijalektologiju*, a nastavilo se i na kolegiju *Čakavsko narječje*. Već se na preddiplomskom studiju javila želja za proučavanjem mjesnih govora pa je tada tema mog završnog rada bila usmjerena na čakavsko narječje, konkretno na analizu jezika u zbirci *Škrinja od valora*, autorice Željke Fonović. Na diplomskom studiju imala sam prilike slušati kolegij *Dijalektna frazeologija* koji je povezivao meni dva veoma zanimljiva područja: dijalektologiju i frazeologiju. Upravo je to glavni razlog zašto sam se odlučila u diplomskom radu usmjeriti na tu granu jezikoslovlja. Zainteresiranost za područje dijalektologije vjerno su nam prenosile i profesorice koje isto tako imaju veliku ulogu u tome zašto sam izabrala baš ovo područje za obranu diplomskog rada. Kroz cijelo školovanje one su nam naglašavale važnost očuvanja naših mjesnih govora koji se dolaskom novih generacija i miješanjem stanovništva sve više gube. Stoga se ovim putem želim zahvaliti profesorici dr. sc. Silvani Vranić te docentici dr. sc. Ivani Nežić, a posebnu zahvalu želim uputiti docentici dr. sc. Marini Marinković pod čijim je mentorstvom ovaj rad i nastao.

Ono što svakako valja izdvojiti je to da ovim radom želim dati bar mali doprinos proučavanju čakavskog narječja, ali i očuvanju pisanih dokaza o govoru Svete Katarine.

2. CILJ I METODOLOGIJA IZRADE RADA

Ovaj se rad bavi konceptualnom analizom poredbenih frazema u govoru Svete Katarine. S obzirom na to da sam za temu svog diplomskog rada odabrala onu iz područja dijalektologije, konkretno dijalektne frazeologije, za izradu rada bilo je potrebno terensko istraživanje. Glavni je cilj bio prikupiti poredbene frazeme u govoru Svete Katarine te ih konceptualno razvrstati s obzirom na što se odnose.

Korpus frazema prikupljen je pomoću upitnika koji je sastavljen za potrebe ovoga rada. Upitnik je sastavljen uvidom u Hrvatski frazeološki rječnik Antice Menac, Željke Fink-Arsovski i Vladimira Venturina, ali i na temelju dosadašnjih terenskih istraživanja frazema kršanskih, žminjskih, kostrenskih, klanjskih govora kao i govora Vrbovskog. Upitnik su ispunjavale dvije izvorne govornice proučavanog govora, a to su: Zora Brenko (rođena 1948.) i Helis Lovrinić (rođena 1975.). Prilikom ispunjavanja upitnika govornice su i snimljene kako bi osim pisanog dokaza o govoru Svete Katarine ostao zabilježen i onaj auditivni.

Prvi dio rada posvećen je čakavskom narječju, ikavsko-ekavskom dijalektu te govoru Svete Katarine. Osim smještaja samog govora u konkretno narječje, dijalekt i poddijalekt, izdvajaju se i fonološke i morfološke značajke karakteristične za proučavani govor. Drugi dio rada usmjerava se na frazeologiju. Izdvajaju se i objašnjavaju obilježja frazema i pojam poredbeni frazem, a nakon toga izdvajaju se temeljni pristupi analizi frazema. Treći dio rada posvećen je konceptualnoj analizi frazema u govoru Svete Katarine, odnosno korpusu koji je prikupljen terenskim istraživanjem. Analiza korpusa provedena je prema klasifikaciji Željke Fink-Arsovski *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra* (2002) i klasifikaciji koju izdvaja Mihaela Matešić *Frazeologija mjesnog govora Vrbovskog* (2006). Na kraju rada nalazi se i abecedni popis poredbenih frazema prikupljenih u govoru Svete Katarine.

3. GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ I POVIJESNI RAZVOJ SVETE KATARINE I NJEZINE OKOLICE

Prije usmjeravanja na dijalektologiju, konkretno dijalektnu frazeologiju, valja reći nešto i o smještaju proučavanog govora. Sveta Katarina smještena je u Općini Pićan. Gradić Pićan sjedište je prethodno spomenute općine koja se nalazi u središnjoj Istri, a do kraja 18. stoljeća bio je i sjedište Pićanske biskupije¹.

„Pretpostavlja se da je *pet* u korijenu imena Pićan (*Petina, Petinium*) označavalo petu biskupiju na svijetu. Gradić je to koji štite sveti Nicefor, kao osnivač biskupije i sveti Rok, koji je zaštitnik općine Pićan“ (Franković 2019:3). Pićan je mjesto iznimno bogate povijesti i nematerijalne kulture, ali i domaćin brojnih manifestacija. Najpoznatija od njih je ona pod nazivom *Legendfest* – festival legenda, mitova i narodnih priča Istre (Franković 2019:3). „Nekad je Pićan bio dio Općine Labin s kojom dijeli rudarsku prošlost povezanu s posljednjim ugljenokopom u Hrvatskoj, onime u Tupljaku“ (Franković 2019:3).

„Naselja *Pićonštine* odišu prapoviješću pa se tako Pićan može pohvaliti nalazištima koja potječu iz prvih prapovijesnih razdoblja tj. iz paleolitika i mezolitika, a u brončanome i željeznom dobu nastaju visinska naselja, tzv. gradine ili kašteljeri: Pićan, Stari grad kraj Oriča i Sveta Katarina. Općina Pićan se kao i brojna druga naselja može pohvaliti glagoljskim grafitima koji se nalaze u srednjovjekovnoj crkvi sv. Mihovila. Riznica *pićonske* katedrale možda najbolje ocrtava povijesnu slojevitost te malene istarske biskupije. Najvrjedniji je i umjetnički najprofinjniji predmet renesansna pokaznica s grbom pićanskog biskupa Ivana II. S kraja petnaestog stoljeća potječe i relikvijar od pozlaćene mjedi u obliku desne ruke svetog Nicefora biskupa“ (Orbanić 2019:5-14).

Općina Pićan sastoji se od nekoliko naselja, a to su: Grobnik, Jakomići, Krbune, Kukurini, Montovani, Orič, Pićan, Sveta Katarina, Tupljak i Zajci. U ovome radu analizirani su frazemi naselja Sveta Katarina pa valja reći nešto i o tom mjestu.

¹ Položajna karta Pićna (prilog 1).

Sveta Katarina malo je naselje na jugoistoku općine Pićan². Prema podjeli čakavskog narječja na šest dijalekata³ proučavano bi područje pripadalo ikavsko-ekavskom dijalektu koje s istoka i juga graniči s ekavskim dijalektom. Naselje obuhvaća i nekoliko okolnih zaselaka, a to su: Andretići, Belušići, Bolobani, Debeli Bajci, Ivšići, Jakovici, Marinjaši, Obrš, Tučići, Benići i Žudigi. Danas ovo naselje broji 359 stanovnika. Stanovništvo se u prošlosti najviše bavilo poljoprivredom i rudarstvom, a danas obrtništvom i turizmom. Najčešća prezimena u Svetoj Katarini su Smoković, Ilić, Belušić, Benazić, Baćac, Belanić, Runko, Močinić, Sergović, Bulić, Faraguna, Aničić i dr.

Najveća posebnost ovog malog istarskog mjesta je crkva svete Katarine po kojoj je mjesto i dobilo ime. „Riječ je o crkvi koje je sagrađena 1858. godine i to na mjestu starije crkve posvećene istoj zaštitnici, tj. svetoj Katarini. Crkva je jednostavnog sakralnog zdanja koje je tipično za crkve sagrađene u 19. stoljeću. Na glavnome oltaru nalazi se oltarna pala, s prikazom titulara crkve sv. Katarine Aleksandrijske. Sliku je 1885. godine izradio Valentino Lucas, autor brojnih poznatih predložaka naslikanih na području istočne Istre“ (Orbanić 2019:24-25).

² Položajna karta naselja Sveta Katarina

³ Dalibor Brozović, u knjizi *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski* (1998), izdvaja prvu, općeprihvaćenu klasifikaciju čakavskog narječja. Prema toj klasifikaciji čakavsko narječje dijeli se na šest dijalekata, a Brozović kao kriterije za podjelu uzima: akcentuaciju, refleks jata i starohrvatsku skupinu *št i *žd, *st i *zd.

4. ČAKAVSKO NARJEČJE

Čakavsko narječje nosi naziv prema upitno-odnosnoj zamjenici *ča* koja je ujedno i njegova glavna odlika. Spomenuto narječje dijeli se na nekoliko dijalekata koji su ime dobili prema mjestu na kojem se prostiru te prema realizaciji jata. Čakavsko narječje tako možemo podijeliti na šest dijalekata, a to su: buzetski ili gornjomiranski dijalekt, jugozapadni istarski ili štakavsko-čakavski dijalekt, sjevernočakavski ili ekavskočakavski dijalekt, srednjočakavski ili ikavsko-ekavski dijalekt, južnočakavski ili ikavskočakavski dijalekt te lastovski ili jekavskočakavski dijalekt (Brozović – Ivić 1988:81). „U prošlosti je čakavsko narječje zauzimalo veće područje nego što je to danas. Glavnina promjena odnosila se na čakavsko-štokavsku granicu. Čakavsko narječje se zbog tih promjena počelo smanjivati, a zatim se ono svelo na uzak kopneno-otočni pojas“ (Brozović – Ivić 1988:81). Prema onome što navode Brozović i Ivić, granica je „slijedila Unu do ušća ili blizine ušća do gornjeg toka i nastavljala se dalje Dinarom na gornji tok Cetine, a onda dalje tekla Cetinom do njezina ušća. Postoje i pretpostavke da se čakavština prostirala i istočnije od Cetine u današnjem Makarskom i Dubrovačkom području, no ti podaci nisu utemeljeni jer su ta područja oduvijek štokavska. U 14. stoljeću prodiranjem Turaka na naša područja u pravcu sjeverozapada ponovno je došlo do pomicanja granice i to u pravcu jugoistoka prema sjeverozapadu“ (Brozović – Ivić 1988:81).

Čakavsko se narječje danas, odnosno u 21. stoljeću, prostire od Istre u kojoj tek nekoliko punktova ne pripada čakavskom narječju, a to su: Premantura, Banjole, Valdebek, Vinkuran, Vintijan te govor Peroja. Čakavske govore zatim nalazimo preko Učke. „Riječ je o govorima uz slovensku granicu, konkretno govori na liniji Pasjak, Klana i Studena. Granica ide dalje zaleđem Rijeke, konkretno naseljima Kastav i Grobnik, a zatim se nastavlja obalom do ušća Cetine u more. Na toj crti dolazi do razdvajanja terena štokavštinom i to od Povila do Senja. Senj je prema istraživanjima provedenima u prošlosti čakavski punkt, a štokavština se zatim ponovno prostire sve do Novigrada“ (Vranić – Zubčić 2018:527).

„Čakavsko se narječje prostire u kontinentalnoj Hrvatskoj u Gorskome kotaru (područje Mrzle Vodice, Brestove Drage, Vrbovskog i Stubica). Dvije se čakavske oaze nalaze i u Lici. Riječ je o naselju oko Otočca te oko naselja Brinja i Jezerana. Tu su još i govori u gornjim tokovima Dobre i Mrežnice. Na području sjevernije od Ozlja prema Žumberku također pronalazimo čakavske govore. Skupina čakavaca koja je nastanjena na tom prostoru od ostalih čakavskih govora odvojena je kajkavskim govorima. Otoci na kvarnerskom području, otoci

zadarskog i šibenskog arhipelaga kao i svi govori do Lastova i Korčule također su dio čakavskog narječja, a čakavski je i zapadni dio poluotoka Pelješca. Nekoliko mjesta na srednjodalmatinskim otocima, konkretno Sumartin na Braču, Sućuraj na Hvaru i Račišće na Korčuli ne pripadaju čakavskom narječju“ (Vranić – Zubčić 2018:527-528).

„Čakavce izvan granica Republike Hrvatske nalazimo u Gradišću, Austriji, Slovačkoj i Sloveniji, a u svijetu se isto tako nalaze mnoge iseljeničke zajednice“ (Vranić – Zubčić 2018: 528).

4.1. IKAVSKO-EKAVSKI DIJALEKT ČAKAVSKOG NARJEČJA

Ikavsko-ekavski ili srednjočakavski dijalekt najveći je dijalekt čakavskog narječja. Glavnina je današnjih ikavsko-ekavskih govora locirana na „geografski neujednačenom, ali po jezičnom kriteriju refleksa jata, kontinuiranom i kompaktnom prostoru sa samo nekoliko nevelikih teritorijalnih sinkopa, a tri su skupine izvan tog jedinstvenog prostora“ (Lukežić 1990:27).

Jezgra ovog dijalekta je sjeverno primorsko područje s otokom Krkom, a zatim se govori ikavsko-ekavskog ili srednjočakavskog dijalekta šire u dva smjera: „prvi od sjevera prema jugu i jugozapadu i zatim prema jugoistoku, a drugi najprije istočno od primorskog područja, a zatim se grana u dva rukavca od kojih se prvi produžuje velikom širinom u istočnom smjeru; a drugi rukavac kreće od prostora račvanja u pravcu juga pa potom jugoistoka“ (Lukežić 1990:27). „Prvi smjer koji teče otočnim pojasom kreće od najsjevernije točke otočnog pojasa, Omišlja i teče južno zapadnom stranom otoka Krka obuhvaćajući sve govore na njoj do Baške, zatim prelazi na otok Rab i teče linijom od najsjevernijeg Lopara do najjužnijeg Barbata i ide sve do Unija i Suska te Pašmana. U suprotnom pravcu ide prema sjeverozapadu istočnom stranom otoka Pašmana, kosom linijom izbija u mjesto Pag i onda sve do Raba, zaključujući tako kružni put. Sva mjesta unutar opisane granice pripadaju ikavsko-ekavskom ili srednjočakavskom dijalektu“ (Lukežić 1990:28).

„Primorski obalni pojas zahvaća punktove od Novog Vinodolskog do Bakarca i Hreljina. Naselja na lijevoj obali Rječine i na području Grobničkog polja također su dio ovog dijalekta, kao i grad Senj. Na području Istre ikavsko-ekavski dijalekt nalazimo u unutrašnjosti,

konkretno riječ je o Čepićkim govorima, govorima Ceranšćine te Mrkočišća i Boškarije. Na području Gorskog kotara također pronalazimo ikavsko-ekavske ili srednjočakavske govore, kao i kod Stubice. U tom području ikavsko-ekavski govori račvaju se u dva kraka, jedan slijedi tok rijeke Kupe, a drugi ide od Bosiljevskih govora uz tok Mrežnice i do Modruša. Zatim se nastavlja na govore oko Jezerana i Brinja te ide do najjugoistočnije točke u Lici i najjugozapadnijom točkom u gospićkom području te se time teritorijalni krug zatvara“ (Lukežić 1990:28-29).

Ikavsko-ekavski ili srednjočakavski dijalekt Iva Lukežić dijeli u tri teritorijalno-jezične podcjeline, odnosno na tri poddijalekta: primorski, kontinentalni i rubni poddijalekt. Sam naziv pojedinog poddijalekta upućuje na teritorij, ali i na jezično stanje (Lukežić 1990:105). „Za ovakvu podjelu kao primarni jezični kriterij uzeti su podaci o akcentuaciji: akcenatski inventar, osobito s obzirom na fiziologiju dugog uzlaznog akcenta, evolutivni stadiji te polarizacija i intenzitet duljenja kratkog akcenta. Tim su elementima pridruženi i dodatni fonološki, fonetski i morfološki kriteriji koji pomažu kontrastiranju i doradi temeljne skice triju poddijalekata“ (Lukežić 1990:105).

4.1.1. SPOZNAJE O GOVORU SVETE KATARINE

Na istarskom poluotoku zastupljeno je pet od šest čakavskih dijalekata. Upravo je to jedan od razloga zašto je Istra privlačna istraživačima. Prva istraživanja na tom području javljaju se još u 19. stoljeću, no mnogi mjesni govori ni dan danas nisu istraženi. S obzirom na to da područje Svete Katarine nije dijalektološki istraženo, u nastavku ovog poglavlja bit će izdvojena istraživanja ikavsko-ekavskog dijalekta u Istri.

Prvi je govore čepićkog tipa istraživao poljski dijalektolog Mieczysław Małecki. U svom istraživanju Małecki potvrđuje da su ikavsko-ekavski govori smješteni oko nekadašnjeg Čepićkog jezera te pritom izdvaja munski tip i tip Skadanjšćine. Nakon Małeckog tim govorima bavio se i Petar Šimunović koji izdvaja samo dio govora s dvojnim refleksom jata.

Prvi cjeloviti prikaz ikavsko-ekavskog dijalekta dala je Iva Lukežić, najprije u doktorskoj disertaciji, a zatim i u knjizi *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. U unutrašnjosti Istre, kako to izdvaja Iva Lukežić (1990), ikavsko-ekavski ili srednjočakavski dijalekt zastupljen je i

na području općine Pićan kojoj, kao što je već rečeno, pripada i naselje Sveta Katarina (Lisac 2002:79). Konkretno u knjizi *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt* (1990.) autorica navodi nekoliko naselja u općini Pićan koja pripadaju ikavsko-ekavskom ili srednjočakavskom dijalektu, točnije rubnom poddijalektu. Riječ je o naseljima Lazarići, Kukurini, Sveta Katarina, Tupljak, Šumber, Pićan, Krbune, Kršan, Kožljak i Šušnjeвица (Lukežić: 1990:23-24). Iva Lukežić napominje da se za govore u „središnjem i sjeveroistočnom kontinentalnom dijelu Istre ne može sa sigurnošću reći jesu li starosjedilački ili doseljenički: brojne jezične crte povezuju ih sa susjednim ekavskim govorima središnje Istre, a druge neodoljivo privlače zaključku da je riječ o doseljenicima iz starog jugoistočnog ikavsko-ekavskog areala“ (Lukežić 1990: 112).

Veliki doprinos istraživanju ikavsko-ekavskog dijalekta na istarskom području dala je i Nada Peršić. Najprije knjigom pod nazivom *Govor Kršana* iz 2002. godine u kojoj su po prvi puta izdvojene jezične značajke tog kraja. Zatim i magistrskom radnjom iz 2011. godine u kojoj je istražila fonološke i morfološke značajke južne skupine čepićkih govora te je tu skupinu govora podijelila na tri podskupine: rubnu, središnju i južnu (Peršić 2011).

Govor Svete Katarine ciljano nije istražen. U nekim istraživanjima navedeni govor se samo spominje i njegove su jezične značajke pritom samo nabrojene. U ovome radu donosi se konceptualna analiza poredbenih frazema u govoru Svete Katarine, što je ujedno i prvo detaljnije frazeološko i dijalektološko istraživanje tog mjesta. U nastavku ovog poglavlja izdvajaju se primjeri fonoloških i morfoloških značajki karakterističnih za proučavani govor. Primjeri su preuzeti iz frazeološke građe prikupljene za potrebe ovog rada ili se do njih došlo spontanom govorom s izvornim govornicima.

4.1.1.1. FONOLOŠKE ZNAČAJKE

Iva Lukežić u knjizi *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt* izdvaja tipične fonološke i morfološke značajke čakavskog ikavsko-ekavskog ili srednjočakavskog dijalekta. Govori rubnog ikavsko-ekavskog dijalekta kojemu pripada i govor Svete Katarine u prvome redu potvrđuju upitno-odnosnu zamjenicu *ča*. Zamjenica *ča* pripada značajkama najvišeg razlikovnog ranga, odnosno riječ je o čakavskom alijetetu. Primjere zamjenice *ča* nalazimo i u prikupljenoj frazeološkoj građi: *zgromačàno je ča ko da je kràva prožvàkala, grè kemu ča kako podmàzano*.

U proučavanom govoru potvrđena je dvojaka zamjena ě. „U takvim primjerima riječ je o supostojanju unutar istog jezičnog sustava dubletnih realizacija: ě > i, e“ (Lukežić 1990: 12). Pojava takvog jata intrigirala je istraživače, a postoje i brojne rasprave o genezi ovog jezičnog fenomena. „U suvremenim je znanstvenim krugovima prihvaćeno objašnjenje ove pojave jezičnom zakonitošću proizašlom iz vokalske infleksije“ (Lukežić 1990:12). L. Jakubinski i K. H. Meyer analizirajući jezičnu građu formulirali su nezavisno jedan od drugoga, pravilo o realizaciji ě u ikavsko-ekavskome dijalektu. Kasnije je to pravilo prihvaćeno u znanosti pod nazivom *Jakubinski-Meyerovo pravilo*. To pravilo se sastoji od dva dijela: „prvi sadrži normativnu skalu za ekavski refleks, a drugi se odnosi na ostale pozicije u kojima je refleks ikavski“ (Lukežić 1990:12). „Prvi dio pravila vezan je uz konsonante i vokale koji su u poziciji iza ě te je njihov rezultat bio ekavski refleks (ě + t,d,n,r,l,s,z + a,o,u,y,ɤ,ɔ = e). U kasnijim istraživanjima ovo je pravilo nadopunjeno, E. Hercigonja napominje da je refleks jata ekavski i kada je iza ě konsonantska skupina *st, zd, sn, sm, zn, zm, zl, zv, sl, sv, tr, dr*. Ikavski refleks jata javlja se u svim ostalim pozicijama, odnosno ě je tu dao i“ (Lukežić 1990:12-13). Potvrdu ove fonološke značajke također možemo pronaći u analiziranom korpusu frazema: *ko da ìma dvè lîve, kako drvèna Marîja, bŕs ko strèla, blèd kako smŕt, lèn kako tovôr...* (ekavizmi); *živìt kako bùbreg va lòji, ko da ìma dvè lîve, bìt lîp ko slîka, bèl kako mlíkò...* (ikavizmi).

Pripadnost proučavanog govora čakavskom narječju potvrđuje se i kroz značajku jake vokalnosti u vidu čakavske pune nepreventivne vokalizacije. Uz ovu pojavu vežemo oblik nominativa zamjenice *ča*. Pojava leksema *ča* u čakavskom narječju povezana je sa sudbinom jora i jera (Moguš 1977:20). Izjednačavanjem ta dva poluglasa “nestala je fonetska razlika među općeslavenskim poluglasovima, a artikulacija im se slila u jedan poluglas (ə)” (Lukežić 2012:49). Taj poluglas je u razdoblju od 10. do 12. stoljeća reduciran u slabom položaju, a u jakom je prelazio u drugi samoglasnički fonem. U nekim slučajevima jor i jer nisu pokraćeni već su vokalizirani. „U zapadnim dijelovima južnoslavenskoga područja slabi se jor i jer vokaliziraju i više, a to se dobro vidi u čakavskome narječju“ (Moguš 1977:20). U govoru Svete Katarine jaka vokalnost osim zamjenice *ča* potvrđuje se u još nekoliko primjera u kojima dolazi do vokalizacije „slaboga“ poluglasa, a to su: odraz prijedloga **və > va* (*ko da mu je sekîra pàla va mèd, kako da ìma čŕva va guzîci, bleìt ko tèle va šarèna vrôta, glèda ko tèle va šarèna vrôta, živìt kako bùbreg va lòji, plàvat kako rîba va vodî, čìsto kako va apotêki, kako da je va zemljû propô...*); a analogno tomu prilog „uvijek“ ostvaruje se kao *vàjka* (*vàjka ti rôbi stò pûti*

rěć)⁴. Tendencija jake vokalnosti potvrđena je i imenicom *malin* (*mlit kako mälın, mlit kako prôzan mälın*).

U govoru Svete Katarine jaka vokalnost očituje se i u vokalskim promjenama. Riječ je o zatvaranju dugoga *ā* do vokala *ō*. Ova promjena zahvatila je ponajprije vokal *ā* (>*oa/ua*, rjeđe *ao*, i/ili *a*, s daljnjim zatvaranjem prema *o*). „Pojava je različitim intenzitetom zahvatila hrvatska narječja i njihove dijalekte: intenzivna je na rubovima svih čakavskih dijalekata, zapadnim (uključujući i rubne u Istri), i kontinentalnim od kojih su mnogi u dijasporama, te kajkavske i zapadnoštokavske dijalekte“ (Lukežić 2012:285). Zamjena navedenih vokala moguća je u različitim pozicijama. „Ova se značajka realizira u riječima koje imaju jedan slog, zatim u početnom/inicijalnom slogu, središnjem/medijalnom slogu, dočetnom/finalnom slogu te na početku riječi“ (Lukežić 2012:285). Možemo izdvojiti primjere poput: *tônki kako čăčkalica, tônki kako špăruga, rôvan kako svīcà, vlôsi ko slàma, pòredan ko tovôr, čuvăt kega kako ôko va glôvĩ, bižăt kako od sômega vrâga, plôh je kako sřna, bīt kako mrôv, ko da je ki s krûške pô...*

„Akcentuacija ima prvorazredno fonološko značenje prilikom opisivanja pojedinog govora“ (Moguš 1977:44). U čakavskom je narječju „akcentuacija okarakterizirana izrazito konzervativnom, a njezina najvažnija značajka je evolutivnost, a ne revolucionarnost“ (Vranić 2005: 225). „Većina čakavskih sustava baštini tri akcenta“ (Lisac 2009:23), a takvo je „starohrvatsko naglasno stanje otkrio već A. Belić istražujući čakavsku akcentuaciju. U svojoj je studiji *O čakavskoj osnovnoj akcentuaciji* (1935) zaključio da se osnovna akcentuacija čakavskoga narječja sastoji od triju naglasaka: kratkosilaznog, dugosilaznog i akuta“ (Moguš 1977:44). Alijetetna je značajka čakavskoga narječja prisutnost sljedećih tipova akcenatskih sustava: staroga troakcenatskog sustava, starijega troakcenatskog ili dvoakcenatskog sustava, novijega troakcenatskog ili dvoakcenatskog sustava i novoga troakcenatskog ili dvoakcenatskog sustava. „U starom troakcenatskom sustavu sva se tri naglasaka (kratkosilazni, dugosilazni, akut) mogu ostvariti na svim pozicijama u riječi, dakle na početnom, središnjem i posljednjem slogu. Zamjenom akuta dugosilaznim naglaskom na završnom i početnom slogu, nastaje stariji troakcenatski sustav, a kada se akut izgubi i u središnjem slogu, tada je riječ o starijem dvoakcenatskom sustavu koji je zabilježen u govoru Svete Katarine. Do novijih i novih sustava dolazi se parcijalnim pomakom mjesta siline“ (Lisac 2009:25). U starijem

⁴ Navedeni primjer nije potvrđen u frazeološkoj građi. Primjer je prikupljen spontanom govorom s izvornim govornicima.

dvoakcenatskom sustavu, kakav je i potvrđen u analiziranom govoru, kratkosilazni i dugosilazni naglasak mogu se ostvariti na svim pozicijama u riječi, dakle na početnom, središnjem i posljednjem slogu, što se može potvrditi analiziranom građom (*tônki kako čăčkalica, tănak kako žbîca, napûhnjen kako bâčva, stoî ko drvêna Marija...*). Što se tiče prednaglasnih duljina, one se ne pojavljuju dosljedno i uglavnom se čuju u starijih govornika. U zabilježenom korpusu frazema prednaglasna duljina potvrđena je u primjerima: *kako da ga je krăva polîzăla, čvăt kega kako ôko va glôvî, hodît ko mùha bez glôvê...*

„U praslavenskom su jeziku kao posljedica zakona otvorenih slogova otpali završni suglasnici. Na taj način došlo je do monoftongizacije diftonga, odnosno gubljenja diftonga iz sustava te pojave novih jedinica **ɛ* i **ɔ*“ (Lukežić 1998:30). „Fonem **ɛ* funkcionira kao samostalna jedinica sve do početka prve faze vokalne transformacije. Prva faza transformacije uključuje promjene vokalnoga sustava, odnosno pokraćivanja iskonski dugih vokala i duljenja kratkih vokala te do promjene vokala specifične artikulacije – **ɛ* i **ɔ*. Tada je fonem **ɛ* izgubio svoju nazalnost te se poistovjetio s vokalima koji nisu imali element nazalnosti“ (Moguš 2010: 37). „U prvoj fazi vokalne transformacije fonem **ɛ* mijenja se najčešće u vokal *e*, što je karakteristično za cijelo štokavsko i kajkavsko govorno područje, ali to nije njegov jedini ostvaraj. U čakavštini je potvrđeno da se ispred suglasnika *j*, *č*, *ž* fonem **ɛ* može ostvariti kao vokal *a*. Čakavsko govorno područje time potvrđuje dvojak refleks prednjega nazalnog samoglasnika, odnosno stari je odraz **ɛ* > *a* potvrđen prijelazima **jɛ* > *ja*, **čɛ* > *ča* i **žɛ* > *ža*“ (Lukežić 1998: 30-31). Navedeni prijelaz potvrđen je i u frazemima (*kako da mu je măčka zaîk pôila*, *imêt zaîk kako krăva rêp ...*) koji su zabilježeni terenskim istraživanjem govora Svete Katarine.

Što se tiče konsonantskih značajki koje su karakteristične za proučavani govor i koje su potvrđene u analiziranom korpusu, važno je izdvojiti neizmijenjeno dočetno slogovno *-l*. Završno odnosno neizmijenjeno dočetno slogovno *-l* nije značajka karakteristična samo za čakavsko narječje, već je nalazimo i u kajkavskom narječju te u nekim govorima štokavskog narječja. „Finalno se slogovno *-l* u ishodišnome sustavu hrvatskoga jezika, u pravilu kao dio sekvencije s poluglasom iza sebe, nalazilo na dočetu finalnoga sloga osnova u imenica, pridjeva, priloga, na dočetu finalnoga sloga prijedloga i oblika jednine m. r. glagolskoga pridjeva radnoga, ili na dočetu medijalnoga sloga osnove različitih vrsta riječi, najčešće imenica, pridjeva, priloga i glagola“ (Vranić 2005: 241). Ishodišni oblik dočetnog slogovno *-l* bio je sljedeći: *lb* > *lə* > *l*. „Kasnije se takvo slogovno *-l* priključilo kao finalna jedinica prethodnome slogu. Realizacija slogovnog *-l* u hrvatskome jeziku je raznolika pa je tako u

nekim govorima on neizmijenjen, u nekima se vokalizirao u *-a*, *-o* ili poluvokal *-u*, koji se zatim mogao konsonantizirati u *-v* ili *-f*. Navedene realizacije slogotvornoga *-l* prisutne su u sva tri narječja. Uz spomenute realizacije dočetno slogovno *-l* moglo se i reducirati. Ta pojava zabilježena je samo u čakavskome narječju pa ona tako pripada najvišem rangu razlikovnosti“ (Vranić 2005:241-242). Prilikom analize prikupljenih frazema potvrđeno je neizmijenjeno dočetno slogovno *-l* na dočetku imenica i pridjeva (*debêl kako prasàc*, *debêl kako karatêl*), a na dočetku glagolskog pridjeva radnog dolazi do njegove redukcije (*krvôv ko da mu je ki žèlpu dô*, *kako da ga je ki z verûg odvezô*, *ko da je ki s krùške pô*).

U čakavskom narječju nailazimo na stare i nove konsonantske skupove. „U stare se konsonantske skupine ubrajaju: praslavenski skup **tj* koji se realizira kao fonem *ć*, zatim praslavenski skup **čr*, skupine **št*, **šk*, **šp* u primljenicama i praslavenski skupovi **stj* i **skj* koji se realiziraju u *šć*, a tako se realizira i skup **stbj*“ (Moguš 1977:83). Što se tiče realizacije fonema *ć* u analiziranom korpusu zabilježena je razlika između fonema *č* i fonema *ć*, *odnosno skupina *tj realizira kao fonem ć: drît kako svîcà, slàdak kako pùpić, gřd kako nôc, ìs kako tîc, poć spàt ko kòkoš, tèc kako da ga gòne si vrâzi, vûc se kako krèpana kòkoš...* Očuvana je i stara konsonantska skupina **čr* u primjerima: *mîci kako čřv, čřn ko gûž, dèlat kako čřnac...* U analiziranoj građi zabilježene su i skupine **št*, **šk*, **šp* u primljenicama: *tônki kako špàruga, špîčast ko trñ, hodît ko po špôgî, bêl ko štràca, gřd kako štrîga, štùpidas kako kòkoš, mlît kako broštulîn, imèt škrômplje kako kragûlj, škrabetât ko sràka, škûro kako va jâmi, škûr ko krbôn...* Praslavenski skupovi **stj* i **skj* realizirani su kao *šć*: *ko brèk pùšćen z verûg*.

„Slabljenje napetosti najnapetijih šumnika koji zatvaraju slog pojava je svojstvena čakavskom jezičnom sustavu u cjelini i ovdje je riječ o alijetetu čakavskog narječja“ (Lukežić 1998:39). U knjizi *Čakavsko narječje* Milan Moguš uspoređuje štokavske i čakavske slogove te analizom dolazi do zaključka da je „u čakavskim govorima završetak sloga bliži vrhu negoli u štokavskim govorima. Dva su načina kojima je to moguće: plućima ili ustima. Slabljenje napetosti moguće je na nekoliko stupnjeva: na prvome afrikate prelaze u manje napete frikative; u drugom dolazi do slabljenja za jedan, dva ili tri stupnja s obzirom na udaljenost konsonanta, dok se u trećem udaljeniji konsonant može u potpunosti reducirati“ (Moguš 1977:86-87). Slabljenje napetosti šumnika u zatvorenom slogu u analiziranim frazemima govora Svete Katarine zabilježeno je na nekoliko stupnjeva u primjerima *lãhki kako pèrje, bèdas kako tovôr, oskûs kega kako kòkoš, br̃kas kako ovcà, très se kako šîba*).

U govoru Svete Katarine zastupljena je i fonetska neutralizacija $m > n$. „Riječ je o značajki čije prve zapise možemo pronaći u Mažuranićevu opisu čakavskog govora Novoga Vinodolskoga“ (Moguš 1977:13). „Fonetska neutralizacija uglavnom nije prisutna u čakavskim govorima dublje na kopnu, zbog toga ova pojava često nosi naziv *adrijatizam*“ (Brozović 1988: 84). Važno je istaknuti da se „zamjena provodi samo u onim oblicima u kojima ona ne utječe na promjenu značenja riječi“ (Moguš 1977:81). Zbog usnene prepreke, odnosno neutralizacije pri izgovoru glasa m i zadržavanju nazalizacije, dolazi do izjednačavanja s glasom n u primjerima poput: *škrebətà ko močàk z repôn, ko da se je z drekôn màza, kako da žìdu govôrin*.

4.1.1.2. MORFOLOŠKE ZNAČAJKE

Što se tiče morfoloških značajki valja izdvojiti oblike plurala u deklinaciji imenica i imenskih riječi. „Konzervativni jezični sustavi zadržavaju u pluralnim oblicima deklinacije imenica starohrvatsko morfološko stanje s minimalnim razvojem nakon gubitka poluglasa i jata iz fonološkoga sustava“ (Lukežić 1998: 94). Konzervativnost je u analiziranom govoru prisutna u nekoliko množinskih oblika imenica. Ništični gramatički morfem u genitivu množine pronalazimo u primjeru *kako da ga je ki z verûg odvezô*, a osim ništičnog morfema u genitivu množine javlja se i relacijski morfem *-i: je ostô bez bêči*⁵.

„U D. pl., L. pl., i I. pl. svih triju rodova zadržavaju se različiti, odnosno nesinkretizirani relacijski morfemi“ (Lukežić 1998:94). U D. pl. javlja se relacijski morfem *-an* (*sôn ostô dūžan susêdan*⁶), a u L. pl. prisutan je relacijski morfem *-ah* (*živìt kako brèk na verûgah, kako da na ũšijah sedì, hodìt kako kòkoš po jôjah, bìt kako na ìglah*). U I. pl. imenica muškoga roda javlja se relacijski morfem *-i* (*sôn razbì orìh zûbi*⁷), dok se kod imenica ženskoga roda javlja relacijski

⁵ Navedeni primjer nije potvrđen u frazeološkoj građi, već je prikupljen spontanom govorom s izvornim govornicima.

⁶ Navedeni primjer nije potvrđen u frazeološkoj građi, već je prikupljen spontanom govorom s izvornim govornicima.

⁷ Navedeni primjer nije potvrđen u frazeološkoj građi, već je prikupljen spontanom govorom s izvornim govornicima.

morfem *-ami* (*sôn mu mohâla z rukâmi*⁸). U instrumentalu množine imenskih vrsta riječi javlja se relacijski morfem *-imi*. Kao primjer možemo izdvojiti zamjenicu *njîmi* (*cêlo popôlne sôn bilâ š njîmi*⁹)

Infinitivi se u primjerima analizirane građe tvore od infinitivne osnove i nastavka *-t*. Riječ je o apokopiranome infinitivu, odnosno izostavljen je dočetni vokal *-i* (Vranić 2011: 140). Neki od primjera koji to potvrđuju su *imèt zûbe kako krêzubica*, *bît lîp ko slîka*, *bleît ko tèle va šarèna vrôta*, *mučât ko bûbica*, *mlît kako broštulîn*, *držât ga kako da je od staklâ...*

⁸ Navedeni primjer nije potvrđen u frazeološkoj građi, već je prikupljen spontanom govorom s izvornim govornicima.

⁹ Navedeni primjer nije potvrđen u frazeološkoj građi, već je prikupljen spontanom govorom s izvornim govornicima.

5. FRAZEOLOGIJA

Sve veća pozornost posljednjih desetljeća pridaje se frazeologiji kao dijelu jezikoslovlja koji se bavi frazemima. To potvrđuju brojni frazeološki referati, priopćenja na znanstvenim skupovima, ali i frazeološki radovi u časopisima i knjigama. U Hrvatskoj su frazeologiju kao područje rada odabirali pretežito mlađi jezikoslovci. Upravo zbog toga u ovome području vidimo perspektivu za daljnji razvitak (Menac 2007:5).

Željka Fink-Arsovski navodi da termin frazeologija dolazi od grčkih riječi *phrasis* u značenju izraz i *logos* u značenju riječ, govor. Termin frazeologija ima dva značenja: „prvo se odnosi na lingvističku disciplinu, odnosno na znanost o ustaljenim izrazima čvrste strukture koji se mogu izučavati unutar jednog ili više jezika“ (Fink-Arsovski 2002:5), a drugo predstavlja „ukupnost frazema koji su raspoređeni prema različitim kriterijima, primjerice prema komponentama određenog semantičkog polja: zoonimska frazeologija, somatska frazeologija; prema podrijetlu i proširenosti uporabe: internacionalna frazeologija, nacionalna frazeologija; prema vremenskoj raslojenosti: arhaična frazeologija; prema područnoj raslojenosti: dijalektna frazeologija, regionalna frazeologija; frazeologija kojom se služe pojedini književnici“ (Fink-Arsovski 2002:5). Isto tako mogu se proučavati strukturni frazeološki tipovi, poput analize poredbenih frazema o kojoj će biti više riječi u kasnijim poglavljima ovoga rada.

Frazeologija je jedna od najmlađih lingvističkih disciplina. Od leksikologije se počela razdvajati sredinom 20. stoljeća, točnije godine 1947. kada je objavljen pionirski rad lingvистa Viktora Vladimiroviča Vinogradova pod nazivom *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskome jeziku*. Za njen razvoj kao samostalne discipline zaslužno je rusko jezikoslovlje. Na području bivšeg Sovjetskog Saveza objavljeni su brojni teorijski radovi i frazeološki rječnici. Frazeologija se kao disciplina ubrzo proširila i na ostale slavenske zemlje (Fink-Arsovski 2002:6).

Frazeologija je zadnjih desetljeća, konkretno od 70-ih godina 20. stoljeća, područje sve većeg interesa za istraživače. Antica Menac potaknula je razvoj frazeologije na našem području i to objavljuvanjem rada *O strukturi frazeologizma*. Menac je isto tako oko sebe okupila grupu suradnika koji su uskoro postali jezgra *Zagrebačke frazeološke škole* (Fink-Arsovski 2002: 6). „Antica Menac svojim radom u Zagrebačkoj frazeološkoj školi i dalje promiče hrvatsku

frazeologiju i izvan granica matične države raznim frazeološkim radovima“ (Fink-Arsovski 2002: 6). Prilikom daljnjeg razvitka frazeologije kao discipline objavljeni su i rječnici, među kojima se svakako ističu *Frazeološki rječnik hrvatskog ili srpskog jezika* (1982), autora Josipa Matešića, Željke Fink-Arsovski i Roberta Venturina, zatim *Bibliografija hrvatske frazeologije* (2010) autorica Željke Fink-Arsovski, Barbare Kovačević i Anite Hrnjak itd. (Tafrá 2005: 281).

5.1. DIJALEKTNA FRAZEOLOGIJA

U Hrvatskoj se sve veći interes za dijalektnu frazeologiju javlja krajem 20. stoljeća. „Dijalektna se frazeologija bavi prikupljanjem frazema koji se koriste u mjesnim govorima, dijalektima i narječjima sa svrhom upotpunjavanja dijalektoloških podataka te prikaza specifičnosti frazeološkog korpusa lokalnih govora u odnosu na ostalo hrvatsko govorno područje“ (Malnar 2011:171). Upravo prikupljanjem frazema pridonosi se očuvanju leksičkog sustava pojedinog govora jer je leksički materijal koji se nalazi unutar frazema nositelj informacija o fonološkim značajkama, ali i o morfološkim te sintaktičkim značajkama proučavanog govora (Malnar 2011:171).

Prvi rad hrvatske dijalektne frazeologije potpisuje Jela Maresić. Riječ je o članku pod nazivom *Iz frazeologije govora Podravske Sesvete*. Važno je spomenuti i njen članak pod nazivom *O jednom kajkavskom frazemu*. Prvu konceptualnu analizu dijalektne građe u hrvatskoj literaturi predstavila je Mihaela Matešić u radu pod nazivom *Frazeologija mjesnog govora Vrbovskog*. Valja svakako napomenuti da je u hrvatskoj dijalektnoj frazeologiji najmanje istražena frazeologija štokavskog narječja, odnosno štokavskih govora. Na tom području istraženi su govori novoštokavskog ikavskog dijalekta koji su istraživale Tomislava Bošnjak-Botica i Mira Menac-Mihalić. Jela Maresić dala je veliki doprinos kajkavskoj frazeologiji, a osim nje frazeologijom kajkavskog narječja bavile su se i Marija Malnar Jurišić, Mira Menac-Mihalić, Anđela Frančić i dr. Čakavska je dijalektna frazeologija najbolje istražena. Doprinos frazeologiji ovog narječja dale su: Marija Turk, Sanja Zubčić, Silvana Vranić, Ivana Nežić, Sanja Vulić, Sanja Bogović, Nada Peršić...

5.2. OBILJEŽJA FRAZEMA

Terminološko određenje frazeološke jedinice prilikom njezina usustavljenja izazvalo je, ali i dalje izaziva veliku zbrku jer je „temeljna frazeološka jedinica dobivala različite nazive poput izraza: idiom, ustaljeni izraz, ustaljena fraza, okrnjeni sklop, fraza, frazeologizam, frazem...” (Kovačević 2012:65). Pri terminološkom određenju frazeoloških jedinica polazilo se od objašnjenja mnogih stranih i domaćih frazeologa. Najviše se koristi naziv frazem „koji je tvorbeno nastao po uzoru na druge jezikoslovne nazive osnovnih jedinica jezičnog sustava“ (Kovačević 2012:8).

„Svi nazivi su na početku označavali istu leksičku pojavnost, ali su se s vremenom ipak počeli razlikovati. Zbog toga se većina hrvatskih frazeologa opredijelila za naziv frazem jer on postoji u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi i ne mogu se osporiti sintagmatsko-paradigmatski odnosi unutar frazeološkog sustava“ (Kovačević 2012:8). U Hrvatskoj frazeologiji nije prihvaćen naziv fraza koji dolazi iz američkog jezikoslovlja jer on nosi negativnu konotaciju. Termini frazeologizam i frazeologem dolaze iz ruske literature te ni oni nisu prihvaćeni u Hrvatskoj frazeologiji. Termin idiom pak pokriva samo jednu vrstu frazeoloških jedinica, one koje imaju isključivo konotativno značenje (Kovačević 2012:8).

S izborom naziva frazeološke jedinice povezano je i određenje njezina sadržaja. „Kako bi se područje frazeologije jednoznačno odredilo potrebno je izdvojiti skupinu načela i kriterija. To se najbolje postiže određenjem osnovne jedinice frazeologije“ (Kovačević 2012:8).

Jedna od značajki frazema je njegova ustaljenost, odnosno reproduktivnost jer se frazem u diskurs uključuje kao već usvojena, zapamćena ili naučena cjelina. Slikovitost je kao obilježje karakteristično za većinu frazema zbog toga što su frazemi nastali na bazi slobodnih sveza riječi. „Ta osobina frazema direktno je vezana uz desemantizaciju svih ili dijela frazeoloških komponenata u frazemu. Ona se provodi na dvjema razinama pa tako razlikujemo potpunu desemantizaciju (sve su komponente u sustavu frazema semantički preoblikovane tj. njihovo se frazeološko značenje izražava na posve drugačiji način) i djelomičnu desemantizaciju (samo je dio komponenata izgubio svoje prvotno leksičko značenje)“ (Fink-Arsovski 2002:6-7). „Frazemima je često svojstvena i ekspresivnost te konotativno značenje“ (Fink-Arsovski 2002:7). Spomenute osobine frazema odnose se na frazeologiju u užem smislu. U frazeologiji, međutim, postoje i ustaljeni izrazi za koje nije karakteristična desemantizacija, slikovitost,

ekspresivnost i konotativno značenje. Riječ je o izrazima koji spadaju u frazeologiju u širem smislu (Fink-Arsovski 2002:7).

Definicija frazema u hrvatskoj znanstvenoj literaturi nije jedinstvena, univerzalna, već se u literaturi javljaju definicije koje izdvajaju neki hrvatski frazeolozi. Riječ je o Josipu Matešiću, Ankici Menac i Željki Fink-Arsovski (Kovačević 2012:9). Josip Matešić navodi četiri bitna obilježja frazema, a to su:

1. „reproduciranje – frazem se pojavljuje u gotovu obliku, kao čvrsta veza riječi ustaljena dugom uporabom
2. formalno ustrojstvo – frazem je neraščlanjiv skup riječi od kojih su najmanje dvije riječi punoznačne
3. idiomatičnost – semantička pretvorba najmanje jednoga člana toga čvrstog skupa riječi, tako da značenje frazema nikada ne odgovara zbroju značenja njegovih članova
4. uklapanje u kontekst – frazem se u rečenici pojavljuje kao njezin prosti član, tj. frazem nije skup riječi u vidu vlastitoga teksta“ (Kovačević 2012:9).

Antica Menac, iako prihvaća Matešićevu definiciju frazema, u nju dodaje još neke značajke:

1. „frazem ima stalan sastav i raspored sastavnica
2. frazem se uklapa u rečenicu i to kao njen sastavni dio
3. značenje frazema obično se izvodi iz značenja njegovih sastavnica
4. frazem se reproducira u gotovu obliku
5. od ostalih značajki frazema izdvaja njegovu metaforičnost, neprobojnost, emocionalnost, nacionalni karakter te neprevodivost na druge jezike“ (Kovačević 2012:10).

Ono u čemu se definicije Josipa Matešića i Ankice Menac razilaze je „određivanje opsega frazema odnosno njegove najmanje frazeološke jedinice“ (Kovačević 2012:10). Prema Matešiću frazem čine najmanje dvije punoznačne riječi, a Menac smatra da je i fonetska riječ frazem (Kovačević 2012:10).

Željka Fink-Arsovski navodi svoju definiciju frazema koja se temelji na onima koje su izdvojili Matešić i Menac. Ona navodi da „frazeme karakterizira cjelovitost i čvrsta struktura te da se on sastoji od najmanje dvije sastavnice (dvije autosemantične riječi ili kombinacije autosemantične i sinsemantične riječi). Frazem se isto tako odlikuje ustaljenošću, odnosno

reproduktivnošću jer se ne stvara u govornom procesu, već se kao gotova cjelina uključuju u diskurs. Frazem vrši sintaktičku funkciju u rečenici odnosno postaje dio rečeničnog ustrojstva“ (Kovačević 2012:11). Fink-Arsovski isto tako navodi da je za većinu frazema „karakteristična slikovitost, ali i snažna ekspresivnost te konotativno značenje koje je najčešće negativno“ (Kovačević 2012:11).

Frazeme je moguće klasificirati prema različitim aspektima. U ovome poglavlju bit će predstavljena klasifikacija frazama prema podrijetlu, prema obliku i prema stilu. Kada govorimo o podrijetlu u prvom redu mislimo na jezik u kojem je pojedini frazem niknuo. Antica Menac stoga frazeme po podrijetlu dijeli na nacionalne frazeme i posuđene frazeme. „Nacionalni frazemi nastali su u jeziku u kojem se upotrebljavaju, kao primjer možemo izdvojiti frazem *kud puklo da puklo*. Posuđeni su pak frazemi nastali u drugom jeziku, ali su u većoj ili manjoj mjeri prilagođeni onome jeziku koji ih je posudio, primjerice *željezna zavjesa*“ (Menac 2007:16). „Istraživanje podrijetla frazema uključuje i pitanje iz kojih su područja odnosno izvora uzeti frazemi“ (Menac 2007:16). „Možemo tako izdvojiti frazeme koji su nastali na temelju književnih i drugih djela. Oni mogu biti na jeziku koji frazem upotrebljava (npr. *O slatka slobodo*) ili preveden s drugih jezika (npr. *Izgubljene iluzije*). Frazemi mogu biti uzeti i iz narodne književnosti. Konkretno iz narodnih pjesama ili pripovjedaka (npr. *Čuda velikoga*) poslovice koje se obično ne uvrštavaju u frazeme, ali daju poticaj za stvaranje fraze (npr. *U laži su kratke noge*)“ (Menac 2007:16-17). „Frazemi mogu nastati i iz termina različitih znanosti; struka i područja ljudske djelatnosti (*specifična težina*), glazbe (*davati ton*), kazališta (*igrati sporednu ulogu*), sporta (*niski udarac*), pomorstva (*baciti sidro*) te iz drugih područja“ (Menac 2007:17). „Frazemi mogu proisteci i iz različitih žargona (slenga ili šatrovačkih govora). Takvi su frazemi uzeti iz primjerice kartaškog žargona (*zaigrati posljednju kartu*), đačkog žargona (*dobiti topa*) i drugih“ (Menac 2007:17).

Frazem, kao što je već rečeno, možemo promatrati i s aspekta njegova oblika. Tada možemo izdvojiti pojmove fonetska riječ, skup riječi ili rečenica (Menac 2007:17). Pojam fonetska riječ odnosi se „na svezu jedne samostalne i naglašene riječi i jedne nesamostalne i nenaglašene riječi te one zajedno tvore naglasnu cjelinu (ispod časti). Ovakve sveze neki frazeolozi ne smatraju frazemima“ (Menac 2007:18). Najčešći obliku u kojem se javljaju frazemi je skup riječi. Skup riječi predstavlja „svezu dviju ili više samostalnih riječi uz pomoćne riječi ili bez njih“ (Menac: 2007:18). Te sveze mogu se „ostvariti u različitim sintaktičkim svezama koje se mogu klasificirati s obzirom na tip sveza, ali i po glavnoj riječi, po uporabi pomoćnih riječi itd.“ (Menac 2007:18).

Frazemi po obliku mogu biti i rečenice. Njima je rečenica osnovni strukturni oblik. One mogu biti „proste rečenice (*vrag ne da mira komu*) ili složene rečenice koje se mogu podijeliti na neovisno složene (*kaži Jakovu, a on će svakomu*) i ovisno složene (*to niti je da čovjeku pamet stane*)“ (Menac 2007:19). „U pogledu oblika može se izdvojiti i leksički sastav frazema u kojemu se mogu javiti izostavljani (bez kraja<i konca>) i međusobno zamjenjivi dijelovi (dati znak/ mig/ signal)“ (Menac 2007:19).

Frazeologija se isto tako može promatrati s aspekta pripadanja različitim jezičnim stilovima. S tog aspekta razlikujemo stilski neutralnu frazeologiju, razgovorni stil i vulgarni stil (Menac 2007:19). „Stilski neutralna frazeologija upotrebljava se u svim jezičnim stilovima bez posebnih ekspresivno-emocionalnih nijansa (*biti kratka vijeka*). Razgovorni je stil tipičan za svakodnevno usmeno izražavanje (*imati toga za izvoz*), a snižena varijanta razgovornog stila odnosi se na vulgarni stil kojemu upotrebno područje određuju norme dobrog vladanja (*izlemati na mrtvo ime*). Vulgarni stil sve je češći u književnosti, ali i na sceni te na ekranu“ (Menac 2007:19-20). Neki frazemi pored osnovnog značenja pružaju i dodatnu informaciju o stavu govornika koji se služi pojedinim frazemom. Tako nastaju „dodatna, konotativna značenja poput odobravanja (*čist ko suza*), neodobravanja (*plesati kako drugi svira*), humora (*neće grom u koprive*) itd.“ (Menac 2007:20).

Struktura frazema je čvrsta, no to ne znači da su u svim frazemima sve sastavnice nezamjenjive. Imamo frazema u kojima „se jedna sastavnica može zamijeniti sinonimom (*bojati se /plašiti se svoje sjene*). Javlja se i primjeri u kojima se jedna sastavnica u frazemu može zamijeniti riječju koja nije njezin pravi sinonim (*život mu visi o dlaci / niti*). Možemo kao zamjenu za jednu sastavnicu uzeti riječ koja nije nimalo bliska po značenju (*gledati kao tele u nova / šarena vrata*)“ (Menac 2007:12). „Katkada u frazemu, identičnom po značenju i strukturi, nalazimo različite riječi istog značenja koje potječu iz različitih krajeva; neke od takvih frazema ulaze u književnu normu, a drugi ostaju dijalektno ili lokalno obojeni (za inat/dišpet)“ (Menac 2007:13). Mogu se javiti i primjeri „frazema u kojima zamjena nije pojedinačna nego frazem mijenja svoju strukturu, a značenje mu ostaje isto (*obećavati zlatna brda i obećavati brda i doline*)“ (Menac 2007:13).

5.2.1. POREDBENI FRAZEMI

„Poredbe ili komparacije vrlo se često susreću i u govoru i u književnosti“ (Fink-Arsovski 2002:10). Teoretičari književnosti poredbe, odnosno komparacije smatraju stilskim figurama i to figurama misli. One obogaćuju stil, odnosno čine ga življim, ali i povezuju odnosno suprotstavljaju pojmove iz dvaju područja (Fink-Arsovski 2002:10-11). Da bi poredba uopće bila moguća „članovi poredbe moraju imati barem jedan zajednički sem, odnosno barem jedno zajedničko svojstvo. Neke poredbe nastaju spontano i to pri postizanju trenutnog efekta, a zatim se one gase. Postoji i manji broj poredbi koje su se ustalile u upotrebi i počele su se upotrebljavati kao cjelina te su tako dobile status ustaljenih izraza i prešle u frazeološki fond“ (Fink-Arsovski 2002:10-11). Prema navedenom valja razlikovati poredbene frazeme od poredbe ili komparacije kao stilske figure.

U hrvatskoj frazeološkoj literaturi navede se dva osnovna strukturalna tipa poredbenih frazema, a to su trodijelni i dvodijelni. „Trodijelna struktura pretpostavlja komponentu koja se uspoređuje (A-dio), poredbeni veznik (B-dio) i komponentu s kojom se uspoređuje, odnosno onu s kojom se stavlja u odnos s A-djelom (C-dio)“ (Fink-Arsovski 2002:12). „Dvodijelni se poredbeni frazemi sastoje samo od poredbenog veznika (B-dio) i komponente s kojom se uspoređuje (C-dio). U njima je izostavljen dio koji se uspoređuje (A-dio)“ (Fink-Arsovski 2002:12).

Trodijelni strukturalni tip brojniji je od dvodijelnog tipa. U većini poredbenih frazema javlja se poredbeni veznik kao, a javljaju se i primjeri u kojima je poredbeni veznik izrečen riječju poput.

5.3. TEMELJNI PRISTUPI ANALIZI FRAZEMA

Ono što svakako valja izdvojiti u okviru frazeologije je njezina mogućnost klasifikacije, odnosno različitih načina njezine analize pa je tako moguće frazeme analizirati strukturalno, sintaktički, semantički, kategorijalno i konceptualno. Svaka od ovih analiza bavi se određenim načinom podijele frazema (Kovačević 2012:11).

Strukturalna analiza frazema može se temeljiti na proučavanju leksičkog sastava frazema (vrste riječi), zatim sintaktički dominantne frazeološke sastavnice te opsega frazema (Kovačević 2012:22). „Prilikom strukturalne analize najbitniji je element opseg te leksički sastav unutar kojega se određuje sintaktički glavna riječ“ (Kovačević 2012:22). Za razliku od strukturalne analize kod kategorijalne je najvažniji semantički i sintaktički aspekt jer je „kategorijsko značenje frazema zapravo njegovo gramatičko značenje“ (Kovačević 2012:22). Prema tome frazeme kategorijski možemo podijeliti na: glagolske, imenične, priložne i pridjevne (Kovačević 2012:22).

Sintaktička analiza frazema prikazuje „funkcije koje ti frazemi imaju pri njihovu uključivanju u diskurs. U određivanju funkcije frazema veliku će ulogu odigrati kategorijsko i frazemsko značenje“ (Kovačević 2012:65). Semantička analiza frazema „odnosi se pak na stupanj desemantizacije frazema, ali i na frazemsko značenje i njegovu motivaciju“ (Kovačević 2012:101).

5.3.1. KONCEPTUALNA ANALIZA FRAZEMA

Konceptualni aspekt frazemske analize temelji se na kognitivnoj semantici koja je pak dio kognitivne lingvistike. „Kognitivna lingvistika nastala je kao reakcija na transformacijsko-generativne pristupe jeziku koji su jezičnu strukturu analizirali prema sintaktičkim principima. Kognitivna lingvistika usmjerila se na značenje tj. ona se temelji na povezanosti sintakse i semantike. Možemo reći da je kognitivna lingvistika dio jezikoslovlja koji se bavi odnosom jezika i uma. Za razumijevanje jezičnog elementa bitno je i znanje o jeziku, ali i znanje o svijetu“ (Raffaelli 2004:89). Zbog toga se kognitivna lingvistika, osim što analizira jezik, usmjerava i na čovjekov um. Ovdje je važno istaknuti da „ona na frazeme gleda kao na

motivirane jedinice koje motiviraju različiti kognitivni mehanizmi. Riječ je o mehanizmima koji povezuju značenje frazema kao cjeline sa značenjem njegovih sastavnica“ (Šarić, Brala-Vukanović 2019:236).

Kognitivna semantika kao dio kognitivne lingvistike „usmjerava se pak na promatranje jezika kao sustava koji je komplementaran čovjekovu kognitivnom stanju“ (Fink, Turk 2003: 247). Jezik se pritom velikim dijelom tumači kao „rezultat jezične uporabe povezane s kontekstom“ (Šarić, Brala-Vukanović 2019:26). Kognitivna semantika tako u središte stavlja „metaforičke procese pomoću kojih se promišlja o pojavnostima u jeziku. U taj metaforički proces ulazi i pojam frazema“ (Fink, Turk 2003: 247). „Frazemu je tradicionalna lingvistika pristupala kao složenom jezičnom izrazu. Smatralo se da značenje pojedinih sastavnica frazema ne uvjetuje značenje frazema kao cjeline. Razvoj kognitivne semantike i istraživanja u tom području dovela su do zaključka da su semantička obilježja pojedinih frazemskih sastavnica važna za razumijevanje i uporabu frazema. Prema tome možemo reći da se frazemi razumijevaju pomoću prepoznatljivih značenjskih obilježja i tako osnovna, ali i prenesena značenja frazemskih sastavnica čine podlogu za razumijevanje frazema kao cjeline“ (Vajs, Žic Fuchs 1998:364).

Frazeologija je pogodna za stvaranje koncepata jer većina frazema izvire iz različitih metafora. Frazemi se tako mogu „konceptualno grupirati te se iz semantičkog taloga može odrediti značenje frazema“ (Fink-Arsovski 2002:37). „Koncept kao središnji pojam kategorizacije i konceptualizacije predstavlja mentalnu predodžbu koja može biti povezana s objektima i radnjama“ (Šarić, Brala-Vukanović 2019:50). Već je rečeno da značenje ima središnju važnost u jeziku pa je upravo ono dio čovjekova konceptualnog iskustva. Prema tome možemo reći da značenje „proizlazi iz procesa konceptualizacije iskustva“ (Tuđman Vuković 2009:126). Pomoću koncepata i procesa konceptualizacije frazemi se svrstavaju prema određenim karakteristikama. Ti frazemi nemaju istu strukturu već dijele isti koncept (Kovačević 2012:126). Upravo tako moguć je širi pogled na određeno frazeološko značenje, ali i na pojam kao takav (Fink-Arsovski 2002:37).

Željka Fink-Arsovski ističe da se s obzirom na koncept poredbeni frazemi mogu podijeliti u dvije velike skupine: „frazemi koji se odnose na čovjeka (bilo da se tiču njegove vanjštine, osobina, stanja, odnosa prema određenim pojavama ili nečeg drugog) i na one koji se tiču predmeta“ (Fink-Arsovski 2002:37). Mihaela Matešić toj podjeli dodaje još dvije skupine, a to su: frazemi koji se odnose na situacije i frazemi koji se odnose na način (Matešić

2006:45). Frazemi isto tako mogu biti višeznačni, odnosno moguće je da neki frazemi „jednim svojim značenjem spadaju u jednu skupinu, a drugim u neku drugu skupinu“ (Fink-Arsovski 2002:37). Unutar te četiri velike skupine moguća je daljnja analiza na različite koncepte tj. na frazeme pojedinih značenjskih cjelina (Fink-Arsovski 2002:37).

6. KONCEPTUALNA ANALIZA POREDBENIH FRAZEMA U GOVORU SVETE KATARINE

Frazemi prikupljeni u govoru Svete Katarine konceptualno su analizirani te podijeljeni u četiri velike skupine prema podjeli koju navode Željka Fink Arsovski (2002.) i Mihaela Matešić (2006.).

Kao što je već rečeno, Željka Finka Arsovski frazeme s obzirom na koncept dijeli na one koji se odnose na čovjeka (čovjekovu vanjštinu, čovjekove osobine, čovjekovo stanje, odnos prema radu, međuljudske odnose, način kretanja...) te one koji se odnose na predmete (količina, boja, težina, oštrina, tvrdoća, suhoća, čistoća, vrijednost, okus...).

Mihaela Matešić toj podjeli dodaje još dvije velike skupine, a riječ je o frazemima koji se odnose na situacije (uspjeh, nepovoljna situacija, neugodna situacija, neočekivana situacija, okolnosti, vrijeme..) i frazemima koji se odnose na način (dobro, loše, ugodno, uzaludno, slučajno, iznenada, naglo, idealno, uporno...).

6.1. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA ČOVJEKA

6.1.1. Čovjekova vanjščina

6.1.1.1. Mršavost

tônki kako čăčkalica – 'jako mršav'

tônki kako špăruga – 'jako mršav'

tônki ko kolăc – 'jako mršav'

sûhi kako bakalô – 'jako mršav'

tănak kako žbîca – 'jako mršav'

kako kôs i kôžă – 'jako mršav'

sûh kako trstîka – 'jako mršav'

mřšav kako čăčkalica – 'jako mršav'

6.1.1.2. Visina

věli kako Ŭčka – 'jako velik'

věli kako goră – 'jako velik'

mîci kako pŕč – 'jako malen'

mîci kako čŕv – 'jako malen'

mîci kako čëp – 'jako malen'

6.1.1.3. Mekoća lica

kako bëbina guzîca – 'jako mekano'

6.1.1.4. Debljina

debêl kako prasăc – 'jako debeo'

debêl kako krăva – 'jako debeo'

debêl kako băčva – 'jako debeo'

debêl kako karatêl – 'jako debeo'

napûhnjen kako bãčva – 'jako debeo'

6.1.1.5. Način držanja tijela

drìt kako svìcà – 'uspravno držanje'

stoî ko drvêna Marïja – 'ukočeno držanje'

drìt kako däska – 'uspravno držanje'

stoî kako svìcà – 'uspravno držanje'

stoî kako strašilo – 'ukočeno držanje'

stôt kako žälosna vřba – 'pogrbljeno držanje'

stôt kako pösrana kòkoš – 'ukočeno držanje'

rôvan kako svìcà – 'uspravno držanje'

vúc se kako pöserena kòkoš – 'ukočeno držanje'

6.1.1.6. Snažan

jôk kako čèlik – 'jako snažan, izdržljiv'

jôk kako bïk – 'jako snažan, izdržljiv'

jôk kako vól – 'jako snažan, izdržljiv'

6.1.1.7. Starost

stôr kako Ÿčka – 'jako star'

6.1.1.8. Izgled kose

kako da ga je kràva polīzàla – 'ima zalizanu kosu tko'

vlôsi ko släma – 'ima zalizanu kosu tko'

vlôsi ko mètla – 'ima zalizanu kosu tko'

břkas kako ovcà – 'ima jako kovrčavu kosu tko'

6.1.1.9. Jadno i tužno izgledati

bît ko mòkra kòkoš – 'jadan, potišten je *tko*'

6.1.1.10. Tamnopotost

škûr ko krbôn – 'tamnopot'

čřn ko gûž – 'tamnopot'

čřn ko krbôn – 'tamnopot'

čřn ko cĕgan – 'tamnopot'

6.1.1.11. Svijetla put

bêl kako mlikò – 'svijetle puti'

bêl ko sîr – 'svijetle puti'

bêl ko štràca – 'svijetle puti'

6.1.1.12. Nekvaliteta zuba

imèt zûbe kako krêzubica – 'imati rijetke i nekvalitetne zube'

6.1.1.13. Ošišati, počupati koga

oskûs kega kako kòkoš – 'ružno, loše pošišati *koga*'

kako da si pô kemu pod kosĕlicu – 'loša, neuredna frizura, loše je pošišan *tko*'

6.1.1.14. Oštrina i dužina noktiju

imèt nôhte kako kragûlj – 'imati oštre i duge nokte'

imèt škřômplje kako kragûlj – 'imati oštre i duge nokte'

6.1.1.15. Ljepota – ružnoća

6.1.1.15.1. Ljepota

bît lîp ko slîka – 'izrazito lijep'

bît lîp kako pûpa – 'izrazito lijep'

bît lîp kako ôndelić – 'izrazito lijep'

slâdak kako pûpić – 'izrazito lijep'

6.1.1.15.2. Ružnoća

gřd ko vrâh – 'biti ružan'

gřd kako nôć – 'izrazito ružan'

gřd kako pûst – 'izrazito ružan'

gřd kako štriĝa – 'izrazito ružan'

6.1.1.16. Prljavost

blâtan kako prasâc – 'vrlo prljav'

čřn ko krbôn – 'crn od prljavštine'

6.1.1.17. Neuredno odjeven

bît kako šimîja – 'biti neskladno, neuredno odjeven'

bît kako pûst – 'biti neskladno, neuredno odjeven'

bît kako strašîlo – 'biti neskladno, neuredno odjeven'

6.1.2. Osobine ljudi

6.1.2.1. Dobrota – zloba

6.1.2.1.1. Dobrota

prôvi kako krûh – 'vrlo dobar, dobrodušan, dobra srca, izuzetne dobrote /o osobi/'

prôvi ko bÛbica – 'jako dobar /o osobi/'

dÛbar kako krÛh – 'vrlo dobar, dobra srca, izuzetne dobrote /o osobi/'

6.1.2.1.2. Zloba

pÛredan ko tovôr – 'jako zločest'

pÛredan ko vrâh – 'jako zao, pakostan'

kako da je vrâh šô vônjega – 'jako zločest, zajedljiv'

6.1.2.2. Biti pametan – umna ograničenost, glupost

6.1.2.2.1. Biti pametan

bÛstar kako zêc – 'oštrouman'

to mu grê ko vodû pÛt – 'biti u stanju reproducirati što bez problema'

6.1.2.2.2. Umna ograničenost, glupost

štÛpidas ko tovôr – 'jako glup'

bÛt kako trubÛlo – 'biti blesav (glup)'

štÛpidas ko nôc – 'izrazito glup, blesav'

smÛtan ko sÛjla – 'jako glup'

šÛnjav ko sÛjla – 'jako glup'

šljÛtav ko dÛska – 'jako glup'

štÛpidas kako mÛzga – 'izrazito glup, blesav'

štÛpidas kako kÛkoš – 'izrazito glup, blesav'

bêdas ko tovôr – 'izrazito glup, blesav'

kako da ti je kÛkoš mÛzak pozobÛla – 'jako glup'

kako da ti nÛsu se òvce na brÛji – 'jako glup'

kako da nÛma se kÛkoše na brÛji – 'jako glup'

bÛlit ko telÛc – 'izrazito glup, blesav'

6.1.2.3. Šutljivost - brbljavost

6.1.2.3.1. Šutljivost

mučät ko zalîven – '1.ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti;

2.ne odavati tajnu, znati čuvati tajnu'

kako da mu je mächka zaïk pôila – 'ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti'

mučät ko búbica – 'ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti'

mučät kako močäk – 'ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti'

6.1.2.3.2. Brbljavost

läje kako brëk – 'mnogo i nepotrebno (uzaludno) govoriti'

mlît kako mälin – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

govorît kako navît – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

imët zaïk kako kräva rêp – 'biti brbljav, mnogo (previše) govoriti'

mlît kako broštulîn – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

mlît kako prôzan mälin – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

ko da mlôti prôznu slämu – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

blebetät kako päpiga – 'mnogo i nepotrebno (uzaludno) govoriti'

6.1.2.4. Neprestano ponavljanje

smîron sëjno govorît ko päpiga – 'uzaludno govoriti, neprestano ponavljati (govoriti) isto'

6.1.2.5. Pretjerana brižnost, pažljivost

držät kega ko kâp vodê na dläni – 'nježno voljeti *koga*, biti pažljiv prema *komu*, pažljivo čuvati *koga*'

čuvät kega kako òko va glōvî – 'brižljivo čuvati *koga*, što, paziti na *koga*'

6.1.2.6. Posesivnost

držàt ga kako da je od staklà – 'pretjerano brižno čuvati *koga*, pretjerano paziti na *koga*'

6.1.2.7. Zajedljivost

špìčast ko trñ – 'zajedljiv'

napàdat kako krpèlj – 'zajedljiv'

6.1.2.8. Sklonost ogovaranju, vrijeđanju

imèt zaìk kako kràva rēp – 'biti sklon vrijeđanju, vrijeđati'

6.1.2.9. Lukavost

šēgav ko lesìca – 'jako lukav'

šēgav kako močàk – 'jako lukav'

6.1.2.10. Prijetvornost

se obràće kako vètar pûše – 'biti dvoličan'

6.1.2.11. Podložnost, pokornost

plēsàt kako drùgi sopē – 'raditi (postupati) po *čijoj* volji, raditi kako drugi hoće'

živìt kako brèk na verûgah – 'raditi (postupati) po *čijoj* volji, raditi kako drugi hoće'

6.1.2.12. Besramnost

lagàt kako tovôr – 'biti bezobrazan, nemati stida, nemati časti'

6.1.2.13. Snalažljivost

plàvat kako rìba va vodi – 'dobro se snalaziti u čemu'

6.1.2.14. Plašljivost

bižàt kako od sômega vrâga – 'izbjegavati koga, što na sve moguće načine, kloniti se koga, čega'

trës se kako šìba – 'jako drhtati, stresti se /od straha/

bižàt kako mûnjen – 'izbjegavati koga, što na sve moguće načine, kloniti se koga, čega'

plôh je kako zêc – 'uvijek je na oprezu tko, plašljiv je tko'

plôh je kako sřna – 'uvijek je na oprezu tko, plašljiv je tko'

bižàt kako od čřnega vrâga – 'izbjegavati koga, što na sve moguće načine, kloniti se koga, čega'

6.1.2.15. Dosadan

kako pròliv – 'jako dosadan'

kako mušàt – 'jako dosadan'

ko mûha – 'jako dosadan'

6.1.2.16. Marljivost

bît kako mrôv – 'vrijedan, marljiv'

bît ko čèlica – 'vrijedan, marljiv'

dèlat ko mrôv – 'vrijedan, marljiv'

dèlat kako tovôr – 'vrijedan, marljiv'

dèlat kako pomûćen – 'puno, marljivo raditi'

dèlat kako blôgo – 'puno (neprestano), marljivo raditi'

6.1.2.17. Sklonost iskorištavanju

mûs kega kako krävü – 'prisiljavati *koga* na obavljanje teških poslova, ne dati *komu* ni da predahne'

6.1.2.18. Nespretnost

päs ko krüşka – 'nespretno padati'
ko da ìma dvè lîve – 'biti nespretan /hodanje, plesanje/'

6.1.2.19. Potištenost

bît ko pokîsla kðkoš – 'jadan, potišten'
kako drvêna Marija – 'jadno, potišteno stajanje'

6.1.2.20. Ratobornost

napadät kako sräka – 'biti ratoboran, napadati *koga*'
napadät kako petèh – 'biti ratoboran, napadati *koga*'
napadät kako kragûlj – 'biti ratoboran, napadati *koga*'

6.1.2.21. Uvrijedenost

ofendljîv kako tovôr – 'biti uvrijeden, lako uvrjedljiv'

6.1.2.22. Strpljivost

čekät kako kragûlj – 'biti strpljiv, čekati *koga*, što strpljivo'

6.1.2.23. Posramljenost

povûc se kako brèk kalânega rêpa – 'biti posramljen'

6.1.2.24. Tvrdoqlavost

trdoglôv kako tovôr – 'jako tvrdoqlav, svojqqlav'

trđ ko kãmik – 'jako tvrdoqlav, svojqqlav'

trđ ko balîn – 'jako tvrdoqlav, svojqqlav'

trđ ko tovôr – 'jako tvrdoqlav, svojqqlav'

6.1.2.25. Razdražljivost

bît kako na ïglah – 'veoma razdražljiv, nagao'

6.1.2.26. Hitrost

břs ko strêla – 'jako brz'

břs ko šajêta – 'jako brz'

břs kako zêc – 'jako brz'

6.1.2.27. Nepromiřljenost

ko mûha bez glôvê – 'biti nepromiřljen'

6.1.2.28. Lijenost

lên kako tovôr – 'jako lijen'

lêna kako prasïca – 'jako lijena'

bit ko pûž – 'jako lijen'

6.1.2.29. Sporost

bît ko pûž – 'jako spor'

spôr ko pûž – 'jako spor'

prontïva se ko da rê na svâte – 'jako spor, jako sporo i dugo se spremati'

6.1.2.30. Nametljivost

dòsadan kako pròliv – 'jako dosadan, nametljiv'

dòsadan ko mùha – 'jako dosadan, nametljiv'

6.1.2.31. Nezadovoljstvo

kesìt se ko kràva – 'biti nezadovoljan čime'

6.1.2.32. Oholost

ko da je pòpi su pàmet ovêga svìta – 'držati se najpametniji'

šepùrit se ko puràn – 'držati se važan'

šepùrit se ko petèh – 'držati se važan'

6.1.2.33. Strogost

oštàr kako brìtva – 'strog'

6.1.2.34. Nestašnost

kako da ìma čr̀va va guz̀ici – 'nestašan je *tko*, vragolast je *tko*, nemiran, živ /dijete/'

kako da ga je ki z verûg odvezô – 'nestašan je *tko*, vragolast je *tko*, nemiran, živ /dijete/'

6.1.2.35. Dražesnost

slàdak kako mêd – 'lijep, mio'

slàdak kako pùpić – 'lijep, mio'

6.1.2.36. Nemirnost

mestît se kako kòkoš na jôjah – 'nemiran, nezaustavljiv'

kako da ìma čřva va gužìci – 'nemiran, nezaustavljiv'

6.1.2.37. Neobuzdanost

skokàt kako šìmija – 'ne može se *koga* zaustaviti, ne može se obuzdati *koga*'

skokàt kako kôza – 'ne može se *koga* zaustaviti, ne može se obuzdati *koga*'

6.1.2.38. Ljubomora

đelôž kako vrâh – 'jako ljubomorán'

6.1.2.39. Nevinost

čìs ko sùza – 'visokih moralnih kvaliteta, častan, neporočan, oslobođen krivnje'

6.1.2.40. Točnost

jùšt kako ùra – 'vrlo točan, točan u minutu (sekundu)'

6.1.3. Stanje

6.1.3.1. Zdravlje

zdròv ko drên – 'potpuno (posve) zdrav, izvrsnog zdravstvenog stanja'

rūmèn kako jàbuka – 'rumen u licu, sa zdravom bojom lica'

jòk kako čèlik – 'potpuno (posve) zdrav, izvrsnog zdravstvenog stanja'

6.1.3.2. Izloženost tegobama

uvijàt se kako glìsta – 'biti bolestan, prenemagati se'

6.1.3.3. Teško disati

zèhat kako brèk – 'dolaziti do zraka, teško disati, biti zapuhan'

6.1.3.4. Bljedilo

blêd kako křpa – 'vrlo blijed /od straha, nelagode, bolesti/'

blêd kako štràca – 'vrlo blijed /od straha, nelagode, bolesti/'

blêd kako da nîma kàpi křvi – 'vrlo blijed /od straha, nelagode, bolesti/'

blêd kako smřt – 'vrlo blijed /od straha, nelagode, bolesti/'

6.1.3.5. Crvenilo

krvôv kako pàrika – 'crven od stida ili neugodnosti'

krvôv kako ræk – 'crven od stida ili neugodnosti; crven od sunčanja'

krvôv ko da mu je ki žèlpu dô – 'crven od stida ili neugodnosti'

6.1.3.6. Umor

trùdan kako brèk – 'jako umoran, bezvoljan'

trùdan kako tovôr – 'jako umoran, bezvoljan'

bît kako prekìnjen – 'jako umoran, bezvoljan'

6.1.3.7. Glavobolja

imèt glōvù kako balôn – 'ima tko glavobolju'

imèt glōvù kako cûk – 'ima tko glavobolju'

glōvà mu je kako tanbûr – 'ima tko glavobolju'

6.1.3.8. Jako kašljati

kašljät kako kobîla – 'jako, pretjerano kašljati'

6.1.3.9. Spavanje

spät ko zäklan – 'čvrsto spavati'
spät ko töp – 'čvrsto spavati'
zaspät ko bëba – 'ugodno, lijepo spavati'
zaspät ko ötrok – 'ugodno, lijepo spavati'
spät ko cök – 'čvrsto spavati, spavati dubokim snom'
spät kako öndelić – 'ugodno, lijepo spavati'
spät ko tēnk – 'čvrsto spavati, spavati dubokim snom'
poć spät ko kökoš – 'ići rano spavati'

6.1.3.10. Pospanost

glēdat kako miš spöd srèdic – 'biti pospan, nerazbuđenost'

6.1.3.11. Gluhoća

gljûh kako nôć – 'gluh, nagluh'
gljûh kako tovôr – 'gluh, nagluh'
kako da na ùšijah sedî – 'praviti se gluh, nagluh'

6.1.3.12. Ozlijedenost

kako da ga je mächka zgrèbla – 'ima ogrebotine po tijelu tko'

6.1.3.13. Stanje pijanstva

pijôn kako bãčva – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
pijôn kako lětva – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
pijôn kako čēp – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
pijôn kako sājla – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
nalît se kako dêva – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
nalît se kako blôgo – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'

nalît se kako tovôr – 'jako pijan'

nalît se kako brènta – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'

6.1.3.14. Stanje uvjetovano vremenskim prilikama

mòkar kako pûra – 'potpuno (skroz, do kože) mokar, promočene odjeće /od kiše itd./'

trèse se kako prût – 'jako drhtati, tresti se /od hladnoće/'

mòkar kako kòkoš – 'potpuno (skroz, do kože) mokar, promočene odjeće /od kiše itd./'

6.1.3.15. Zaudaranje

smrdî ko kùga – 'užasno smrdjeti (zaudarati), širiti oko sebe smrad'

smrdljîv ko tovôr – 'užasno smrdjeti (zaudarati), širiti oko sebe smrad'

smrdljîv ko tvòr – 'nepodnošljivo smrdjeti'

smrdljîv ko prasàc – 'užasno smrdjeti (zaudarati), širiti oko sebe smrad'

6.1.3.16. Razdražljivost

bît kako na ìglah – 'veoma razdražljiv, nagao'

6.1.3.17. Ljutnja

jòdan kako brèk – 'svojim riječima i postupcima odbijati *koga* od sebe /zbog ljutnje/'

jòdan kako rîs – 'svojim riječima i postupcima odbijati *koga* od sebe /zbog ljutnje/'

jòdan kako vrâh – 'svojim riječima i postupcima odbijati *koga* od sebe /zbog ljutnje/'

6.1.3.18. Veselje – tuga

6.1.3.18.1. Veselje

smijät se ko trubîlo – 'smijati se bez kontrole'

srîtan ko mići òtrok – 'jako veseo, radostan'

6.1.3.18.2. Tuga

ko miš spôd srèdic – 'biti pokunjen'

tulît ko prasäc – 'jako (iz sve snage) plakati'

6.1.3.19. Iznenadenost

bàlit ko tëlac – 'začuđeno gledati'

zustiät ko posêren – 'biti neugodno iznenaden'

bleît ko tële va šarèna vrôta – 'začuđeno gledati'

6.1.3.20. Smetenost

glèda ko tële va šarèna vrôta – 'blenuti *u koga, u što*, tupo gledati *u koga, u što*,
gledati *u koga, u što* bez razumijevanja'

ko da je ki s krüške pô – 'smeten, zbunjen, zapanjen, zabezeknut je *tko*'

6.1.3.21. Bezvoljnost

kako drvêna Marija – 'ukočeno, nepokretno, usiljen, bez ikakve reakcije /stajati,
držati se, sjediti i sl./'

6.1.3.22. Zabrinutost

glōvâ kako cûk – 'imati puno briga'

6.1.3.23. Strah

très se kako šiba – 'tresti se od straha'

plôh je kako zêc – 'jako plašljiv'

plôh je kako sřna – 'jako plašljiv'

6.1.3.24. Usamljenost

sôm ko cúk – 'potpuno sam, bez igdje ikoga'

6.1.3.25. Neumjerenost

fumät ko türčin – 'mnogo, stalno pušiti'

6.1.3.26. Glasanje

zavijät kako sräka – '1.jako se derati; 2.tuliti tijekom pjevanja'

zavijät kako vûk – '1.jako se derati; 2.tuliti tijekom pjevanja'

drëçit se ko sräka – '1.jako se derati; 2.tuliti tijekom pjevanja'

6.1.3.27. Samrt

držät se ko da će dûšu pustît – 'samo što ne umre'

6.1.4. Odnos prema radu

6.1.4.1. Marljivost – lijenost

6.1.4.1.1. Marljivost

bît kako mrôv – 'izuzetno vrijedan, marljiv'

bît ko čëlica – 'izuzetno vrijedan, marljiv'

dëlat ko mrôv – 'izuzetno vrijedan, marljiv'

dèlat kako tovôr – 'izuzetno vrijedan, marljiv'
dèlat kako pomûćen – 'puno, neprestano marljivo raditi '
dèlat kako blôgo – 'puno, neprestano marljivo raditi '

6.1.4.1.2. Lijenost

lên kako tovôr – 'jako lijen'
lêna kako prasîca – 'jako lijena'
bît ko pûž – 'jako lijen'

6.1.4.2. Naporno raditi

dèlat kako tovôr – 'naporno i mnogo raditi'
dèlat kako čřv – 'marljivo (ustrajno) raditi'
dèlat kako čřnac – 'naporno i mnogo raditi'
dèlat kako čělîca – 'marljivo (ustrajno) raditi'

6.1.4.3. Besposlen

kako drvêna Marija – 'biti besposlen, beskoristan'

6.1.4.4. Neuredno pisati

škrabetât ko srâka – 'neuredno, ružno napisano'
škrebetât ko močâk z repôn – 'neuredno, ružno napisano'

6.1.5. Život u izobilju i siromaštvu

6.1.5.1. Bogato živjeti

živît ko lôrd – 'živjeti u izobilju, lagodno živjeti'
živît kako bûbreg va lõji – 'živjeti u blagostanju, uživati u bogatstvu'
živît ko krôlj – 'živjeti u izobilju, lagodno živjeti'

ko da mu je sekira pàla va mêd – 'živjeti u izobilju, lagodno živjeti'
imèt šòldi ko blàta – 'imati mnogo novaca, u ogromnoj količini'
pûn ko bròd – 'imati mnogo novaca, u ogromnoj količini'

6.1.5.2. Siromašno živjeti

sûh kako barût – 'biti siromašan, ne imati novaca'
živît ko crkvèni mîš – 'posve siromašan, bez sredstava za život'
krepât ko crkvèni mîš – 'posve siromašan, bez sredstava za život'
siromàšan ko crkvèni mîš – 'posve siromašan, bez sredstava za život'

6.1.6. Međuljudski odnosi

6.1.6.1. Živjeti skladno i u ljubavi

bît kako rëp i lopàta – 'biti uvijek zajedno, biti u prijateljstvu, biti u vrlo bliskoj vezi s kim'
bît kako p̄rs i nõhat – 'biti uvijek zajedno, biti u prijateljstvu, biti u vrlo bliskoj vezi s kim'
ko golûbovi – 'živjeti skladno'

6.1.6.2. Živjeti u svađi

bît kako brèk i močäk – 'ne slagati se, biti u stalnoj svađi, biti u lošim odnosima'
bît kako dôn i nôc – 'potpuno se razlikovati, u velikoj mjeri razlikovati se'
bît kako nëbo i zemljä – 'potpuno se razlikovati, u velikoj mjeri razlikovati se'
korât se kako brèk i močäk – 'ne slagati se, biti u stalnoj svađi, biti u lošim odnosima'

6.1.7. Odnos prema jelu i piću

6.1.7.1. Jaka glad

lãčan kako brëk – 'jako gladan'

lãčan ko vûk – 'jako gladan'

bît kako jãma bez dnã – 'jako gladan, jako puno i neumjereno, proždrljivo jesti'

6.1.7.2. Jaka žeđ

žëdan kako brëk – 'jako žeđan'

6.1.7.3. Prisilno hranjenje

šõpat kega kako prasìcu – 'davati kome prisilno hranu, šopati koga hranom'

6.1.7.4. Mnogo i halapljivo jesti

bît kako jãma bez dnã – 'biti proždrljiv'

ìs kako prasãc – 'biti proždrljiv'

imët õci vëce od štùmiga – 'neumjereno jesti'

6.1.7.5. Malo jesti

ìs kako tìc – 'malo jesti, jesti u malim količinama'

6.1.8. Način kretanja

6.1.8.1. Kretanje velikom brzinom

břs ko strëla nebëska – 'veoma brz'

letît kako strëla – 'veoma brz'

tëc kako da ga gõne si vrãzi – 'vrlo brzo projuriti'

břs ko šajëta – 'veoma brz'

tèc ko zèc – 'veoma brzo trčati (juriti), biti hitar'

tèc kako da ga si vrànici nòse – 'jako brz, vrlo brzo hodati, trčati'

bìt ko lastàvica – 'veoma brz, hitar'

6.1.8.2. Smeteno kretanje velikom brzinom

hodìt ko mùha bez glōvè – 'smeteno, smušeno, nepromišljeno bez plana /juriti, bježati, motati se i sl./'

ko brèk pùšćen z verûg – 'smeteno, smušeno, nepromišljeno bez plana /juriti, bježati, motati se i sl./'

6.1.8.3. Uzrujano kretanje velikom brzinom

ko šìmija – 'naglo prispjeti, ući *kamo*'

ko fùrija – 'naglo, velikom brzinom prispjeti, ući *kamo*'

prìt ko halàbura – 'naglo prispjeti, ući *kamo*'

6.1.8.4. Kretanje okretne osobe

bìt kako šìmija – 'biti spretan, okretan, neuhvatljiv'

bìt ko lastàvica – 'spretan, poletan, koji se kreće s lakoćom'

plàvat kako rìba va vodi – 'spretan, koji se kreće s lakoćom'

6.1.8.5. Kretanje nemirne osobe

ko kòkoš na jòjima – 'stalno se premještati, ne moći biti na istome mjestu'

6.1.8.6. Nečujno se kretati

šègat se ko lesìca – 'kretati se nečujno'

6.1.8.7. Sporo i otežano kretanje

spôr ko pûž – 'sporo se kretati'

gëgat se ko pàtka – 'teško hodati, zbog boli, tereta, iscrpljenosti'

hodīt ko prekìnjen – 'tromo, sporo, umorno, iscrpljeno se kretati'

vûc se kako prebìjen močàk – 'tromo, sporo, umorno, iscrpljeno se kretati'

vûc se kako krèpana kòkoš – 'tromo, sporo, umorno, iscrpljeno se kretati'

6.1.8.8. Sporo i oprezno kretanje

hodīt kako kòkoš po jôjah – 'hodati oprezno'

6.1.8.9. Nepomično stajanje, sjedenje

stôt kako soldòt – 'biti stalno na istome mjestu, stajati ukočeno, ne pomaknuti se s mjesta'

stôt ko drvêna Marīja – 'biti stalno na istome mjestu, stajati ukočeno, ne pomaknuti se s mjesta'

stôt kako svetàc – 'biti stalno na istome mjestu, stajati ukočeno, ne pomaknuti se s mjesta'

stôt kako svīcà – 'biti stalno na istome mjestu, stajati ukočeno, ne pomaknuti se s mjesta'

6.1.9. Brojnost

je kega ko mrôvi – 'previše je *koga, čega*, ima mnogo *koga, čega*; mnogo je ljudi'

je kega ko črvi – 'previše je *koga, čega*, ima mnogo *koga, čega*; mnogo je ljudi'

6.2. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA PREDMETE

6.2.1. Značenje količine

je kega ko mrôvi – 'previše je čega, ima mnogo čega'

je kega ko črvi – 'previše je čega, ima mnogo čega'

ko blâta – 'previše je čega, ima mnogo čega'

6.2.2. Boja predmeta

6.2.2.1. Bijele boje

bêl ko snîg – 'izrazito bijele boje, sasvim bijel'

6.2.2.2. Crne boje

črñ ko katrôn – 'crn od prljavštine'

črñ ko patîna – 'crn od prljavštine'

črñ ko gûž – 'crn od prljavštine'

6.2.2.3. Crvene boje

krvôv ko křv – 'izrazito crvene boje'

krvôv kako pàprika – 'izrazito crvene boje'

6.2.3. Težina predmeta

tèžak kako vrâh – 'jako težak'

lâhki kako pêrje – 'male težine, vrlo lagan'

lâhki kako pêrce – 'male težine, vrlo lagan'

lâhki kako plîva – 'male težine, vrlo lagan'

6.2.4. Tvrdoća predmeta

třd ko orřh – 'veoma tvrdo'

třd ko čělik – 'veoma, izrazito tvrdo'

třd ko kāmik – 'veoma tvrdo'

třd ko balīn – 'veoma tvrdo'

třd ko grōta – 'veoma, izrazito tvrdo'

6.2.5. Oštrina predmeta

oštar kako brītva – 'jako oštar'

6.2.6. Suhoća predmeta

sūh kako čěp – 'izrazito suh'

sūh kako barūt – 'izrazito suh'

6.2.7. Čistoća - nečistoća predmeta

6.2.7.1. Čistoća predmeta

čīs ko sūza – 'jako čisto, bez prašine'

čīsto kako va apotēki – 'jako čisto, uredno'

čīs ko sūnce – 'jako čisto'

6.2.7.2. Nečistoća predmeta

blätno kako va prkātu – 'jako prljavo, puno prljavštine, neuredno, prljavo'

kūća ko štāla – 'neuredna, prljava kuća'

6.2.8. Stanje predmeta

smrdī ko kùga – 'jako smrdjeti'

smrdî ko p̣ṛč – 'jako smrdjeti'

smrdî ko vrâh – 'jako smrdjeti'

kùća ko štàla – 'neuredno'

ko da se je z drekôn m̄za – 'jako smrdjeti'

zgromačãno je ča ko da je krãva prožvãkala – 'jako je izgužvano što'

sûh kako barût – 'izrazito suh'

sûh ko slãma – 'izrazito suh'

lãhki kako plîva – 'male težine, vrlo lagan'

ko p̄rce – 'male težine, vrlo lagan'

6.2.9. Vrijednost predmeta

kuštô ko sûho zlôto – 'veoma skup, koji ima visoku cijenu'

skûpo ko da je od zlôta – 'veoma skup, koji ima visoku cijenu'

6.2.10. Okus

žûhak kako pelîn – 'odviše, jako gorak'

gõrak kako rakîja – 'jako gorak'

kîsel kako ðcat – 'odviše, jako kisel'

6.3. FRAZEMI KOJI SE ODOSE NA SITUACIJE

6.3.1. Uspjeh

hodit ko po lôji – 'ide, napreduje odlično bez ikakvih problema, poteškoća, smetnji'

hodit ko po špōgì – 'glatko, lako, bez problema, kako je zamišljeno'

grè kemu ça kako podmâzano – 'ide, napreduje odlično bez ikakvih problema, poteškoća, smetnji'

6.3.2. Nepovoljna, teška situacija

ko da su z vrâgon kumôvali – 'prati koga nesreća, nepravilika'

6.3.3. Neugodna situacija

kako da gorî kemu pod petâmi – 'biti u opasnosti, nepravilici, biti u neugodnoj situaciji'

6.3.4. Neočekivana situacija

kako kad çòrava kòkoš z`rno nôjde – 'potpuno slučajno, neplanirano naići na što, koga'

kako šajèta z vèdrega nèba – 'neočekivano, iznenada'

6.3.5. Nestanak

kako da je ki va zemljù propô – 'nestao je, izgubio se tko, više se ništa ne zna o njemu'

6.3.6. Vrijeme

pàda ko s kablà – 'pada velika kiša, veliki pljusak je, jako kiši'

6.3.7. Okolnosti

škûro kako va jâmi – 'potpuni mrak, tama'

škûro kako čřna nôć – 'potpuni mrak, tama'

6.4. FRAZEMI KOJI SE ODNOSI NA NAČIN

6.4.1. Dobro

kako Bôh zapovîda – 'dobro, kako treba (priliči), kako je red, kako se očekuje'

poznât kako svôj žëp – 'dobro poznavati nešto ili nekoga'

ko Bôh – 'jako dobro'

čîtat kako ðtprt lîbar – 'jako dobro poznavati nekoga'

6.4.2. Loše

bît kako trñ va ðki – 'biti nekome na velikoj smetnji'

zmlotît kega kako mðčka – 'jako istući'

namlotît kako tovâricu – 'jako istući'

namlotît kako prasïcu – 'jako istući'

stûć kako tovâra – 'jako istući'

6.4.3. Ugodno

ko da si va svôjoj kùci – 'osjeća se ugodno tko'

6.4.4. Uzaludno

kako da tovâru govôrin – 'uzaludno govori tko komu'

kako da zîdu govôrin – 'uzaludno govori tko komu'

6.4.5. Slučajno

ko da si nôša îglu va sênu – 'slučajno'

6.4.6. Normalno

ko čðvik – 'normalno, kako treba, na uobičajen način'

6.4.7. Iznenada

ko z vèdrega nèba – 'iznenada, neočekivano'
kako da je va zemljù propô – 'iznenada nestati'
ko šàjeta – 'iznenada, neočekivano'
ko z tôpa – 'iznenada, neočekivano'
ko da je šàjeta hìtila vônjega – 'iznenada, neočekivano'

6.4.8. Naglo

nôgal kako brèk – 'bez oklijevanja'
ko z tôpa – 'odgovoriti bez oklijevanja'

6.4.9. Idealno

prìt ko narûčen – 'doći (pojaviti se) u pravome trenutku, doći (pojaviti se) kada je najpotrebnije'

6.4.10. Uporno

mučàt ko zalìven – '1.ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti;
2.ne odavati tajnu, znati čuvati tajnu'

6.4.11. Nedvojbeno

bìstro ko dôn – 'potpuno jasno, nedvojbeno'

7. ZAKLJUČAK

Cilj ovog diplomskog rada bila je analiza poredbenih frazema u govoru Svete Katarine koja se temeljila na korpusu frazema prikupljenih pomoću upitnika sastavljenog za potrebe ovog rada. Nakon terenskog istraživanja prikupljeni frazemi konceptualno su analizirani prema klasifikaciji Željke Fink-Arsovski u knjizi *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra* (2002) i klasifikaciji koju izdvaja Mihaela Matešić u radu *Frazeologija mjesnog govora Vrbovskog* (2006).

Terenskim istraživanjem prikupljeno je i potvrđeno ukupno 383 poredbena frazema koje u govoru koriste govornici Svete Katarine. Analiza je pokazala da su u govoru Svete Katarine među prikupljenim frazemima najbrojniji poredbeni frazemi koji se odnose na čovjeka. U toj skupini prikupljeno je ukupno 311 frazema. Nakon njih najbrojnija skupina su frazemi koji se odnose na predmete, a njih je prikupljeno ukupno 41. Frazema koji se odnose na način prikupljeno je ukupno 24, a najmanje je prikupljeno frazema koji se odnose na situacije i to njih 11.

U skupini frazema koji se odnose na čovjeka najbrojniji su oni koji opisuju osobine ljudi, a tih je frazema prikupljeno 106. Zatim slijede frazemi koji se odnose na stanje (71 frazem), čovjekovu vanjštinu (62 frazema), način kretanja (27 frazema), odnos prema radu (16 frazema), život u izobilju i siromaštvu (10 frazema), odnos prema jelu i piću (9 frazema), a najmanje je frazema koji opisuju međuljudske odnose (7 frazema). Osvrnemo li se na drugu najbrojniju skupinu tj. na frazeme koji se odnose na predmete možemo zaključiti da je u toj skupini najviše frazema koji opisuju stanje predmeta (10 frazema), a najmanje je onih koji opisuju oštrinu predmeta (1 frazem).

Prikupljeno je ukupno 24 koji se odnose na način. Od toga najviše je onih koji opisuju iznenađenost (5 frazema), a najmanje onih koji opisuju ugodu, uzaludnost, slučajnost, upornost i idealnost. U tim skupinama potvrđen je po jedan frazem. Što se tiče frazema koji se odnose na situacije analizom je utvrđeno da u toj skupini ima najviše potvrđenih frazema koji se odnose na uspjeh (3 frazema), zatim onih koji opisuju neočekivanu situaciju i okolnosti (2 frazema). Osim toga prikupljen je po jedan frazem koji opisuje nepovoljnu situaciju, neugodnu situaciju, nestanak i vrijeme.

Neki frazemi u prikupljenome korpusu ostvaruju se u više različitih koncepata te je njihovo značenje u svakome od njih različito. Kao primjer možemo izdvojiti frazem *sûh kako barût* koji može opisivati suhoću predmeta, a može opisivati i siromašnu osobu, osobu koja nema novaca. Istraživanjem analiziranog korpusa potvrđeno je da najviše frazema u sebi sadrži zoonimsku sastavnicu i to njih 160. Zoonimska sastavnica koja se u analiziranoj građi najviše koristi je zoonim *tovôr* i to u značenju glup, gluh, lijen, bezobrazan, pijan, zločest, smrdljiv, tvrdoglav, umoran, vrijedan, uvredljiv... Predmet ovog rada bili su isključivo poredbeni frazemi, no prilikom terenskog istraživanja potvrđen je velik broj drugih frazema koje stanovnici proučavanog govora redovito koriste i koje bi isto tako valjalo istražiti.

8. POPIS LITERATURE

1. Bogović, S. (1999). *Frazeologija ikavsko-ekavskoga mjesnoga govora Drage*. Fluminensia 11 (br. 1-2). (str. 143-163).
2. Bratović, M. (2018). *Konceptualna analiza poredbenih frazema u mjesnome govoru Klane*. Filozofski fakultet u Rijeci. Odsjek za kroatistiku. Diplomski rad.
3. Brozović, D. (1988). *Čakavsko narječje*. u: Brozović, D. – Ivić, P. *Jezik srpskohrvatski / hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb.
4. Fink-Arsovski, Ž., Kovačević, B. i Hrnjak, A. (2010). *Bibliografija hrvatske frazeologije i popis frazema analiziranih u znanstvenim i stručnim radovima*. Knjigra. Zagreb
5. Fink-Arsovski, Ž. (2002). *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Filozofski fakultet. Zagreb.
6. Fink, Ž.; Turk, M. (2003) *Koncept lijenosti u frazeologiji hrvatskoga, ruskog, talijanskog i njemačkog jezika. Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici: zbornik HDPL-a*. Zagreb – Rijeka. (str. 247-257).
7. Finka, B. (1971). *Čakavsko narječje*. Čakavska rič. Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi. 1. Split.
8. Franković, I. (2019). *Riječ načelnika*. u: Orbanić, E. (ur.) *Pićan turistički i povijesni pregled*. Santinini d.o.o. Žminj. (str. 3).
9. Klarić, A. (2017). *Govor zaselka Mrkoči u središnjoj Istri*. Cratica et Slavica ladertina. Zadar.
10. Kovačević, B. (2012). *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
11. Lisac, J. (2002). *Glasovi srednjočakavskoga dijalekta*. Čakavska rič 30. Zagreb. (str. 79-90).
12. Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
13. Lovrinić, I. (2020). *Analiza čakavštine u dijelu zbirke Škrinja od valora Željke Fonović*. Završni rad. Filozofski fakultet. Rijeka.
14. Lukežić, I. (1990). *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. Izdavački centar Rijeka. Rijeka.
15. Lukežić, I. (1998). *Govori Klane i Studene*. Libellus. Crikvenica.

16. Lukežić, I. (2012). *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Rijeka : Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine. Rijeka.
17. Malnar, M. (2011). *Poredbeni frazemi u čakavskim govorima*, *Filologija* 57. Zagreb. (str. 155-173).
18. Matešić, J. (1995). *Frazeologija i dijalektologija*. Hrvatski dijalektološki zbornik 9. Zagreb. (str. 83-88).
19. Matešić, M. (2006). *Frazeologija mjesnoga govora Vrbovskoga*. *Fluminensia*, 18 (br.2). (str. 37-81).
20. Menac, A. (2007). *Hrvatska frazeologija*. Knjigra. Zagreb.
21. Moguš, M. (1977). *Čakavsko narječje. Fonologija*. Školska knjiga. Zagreb.
22. Moguš, M. (2010). *Povijesna fonologija hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
23. Orbanić, E. (2019). *Pićan turistički i povijesni pregled*. Santinini d.o.o. Žminj.
24. Peršić, N. (2002). *Frazeologija govora Kršana*. u: Peršić, N., *Govor Kršana*. Graftrade. Rijeka.
25. Raffaelli, I. (2004). *Odnos strukturalne semantike prema kognitivnoj*. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zagreb.
26. Ružić Sudčev, Š. (1999). *Pićan i Pićonski idiomi*. C.A.S.H. Histria-Croatia. Pula.
27. Stranić, S. (2019). *Konceptualna analiza poredbenih frazema u mjesnome govoru Tupljaka*. Diplomski rad. Filozofski fakultet. Rijeka
28. Šarić, Lj., Brala-Vukanović, M. (2019). *Slike jezika: temeljne kognitivnolingvističke teme*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.
29. Šimunović, P. (1985). *Mozaik istarskih govora*. Istra. (str. 66–72).
30. Tafra, B. (2005). *Od riječi do rječnika*. Školska knjiga. Zagreb.
31. Tuđman Vuković, T. (2009). *Značenje u kognitivnoj lingvistici*. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zagreb.
32. Vranić, S. (1995). *Za dijalektnu kartu čakavskih ikavsko-ekavskih govora u Istri*. *Riječ* (str.1-2: 71-82).
33. Vranić, S. (1996). *Realizacija finalnoga slogovnoga /l/ u govorima čakavskoga narječja*. *Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika, priopćenja hrvatskih sekcija III. međunarodnog slavističkog skupa pod naslovom "Teorija i praksa nastave slavenskih jezika"*. Bibliotheca Croatica Hungariae. knj. 2. Pečuh.

34. Vranić, S. (2004). Iz kostrenske frazeologije. u: Vranić, S. (ur.). *Život, kultura i povijest Kostrene. Zbornik Katedre Čakavskoga sabora Kostrena*. Katedra Čakavskoga sabora Kostrena. Kostrena. (str. 139-152).
35. Vranić, S. (2005). *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi*. Filozofski fakultet u Rijeci. Odsjek za kroatistiku. *Biblioteka časopisa Fluminensia knj. 1*. Rijeka.
36. Vranić, S. (2011). *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu. 2. Morfologija*. Ogranak Matice hrvatske u Novalji. Rijeka.
37. Vranić, S.; Zubčić, S. (2018). *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću // Povijest hrvatskoga jezika, 5. knjiga: 20. stoljeće*, u. Bičanić, A.; Pranjković, I.; Samardžija, M.. Croatica. Zagreb.
38. Vranić, S.; Bratović, M. (2020). *Klanjski poredbeni frazemi u konceptima // Dijalekti, jezična povijest i tradicija*. Zbornik u čast Josipu Lisu / Bratulić, J.; Čupković, G.; Galić, J. (ur.). Zadar - Zagreb - Zadar: Sveučilište u Zadru - Matica hrvatska - Ogranak Matice hrvatske u Zadru. (str. 83-116).

Rječnici:

39. Fink-Arsovski, Ž. (2006). *Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema*. Knjigra. Zagreb.
40. Menac, A., Fink-Arsovski, Ž. i Venturin, R. (2014). *Hrvatski frazeološki rječnik*. Naklada Ljevak. Zagreb.

Internetski izvori:

41. Područje općine Pićan na karti Istre - <http://istra.lzmk.hr/slika.aspx?id=1018>
42. Područje naselja Sveta Katarina na karti
<https://www.google.com/maps/place/52332,+Sveta+Katarina/@45.1677694,14.0140864,14z/data=!4m5!3m4!1s0x47634d6a9f39d949:0x8d09aa8a080bae94!8m2!3d45.1732287!4d14.04409!5m1!1e4?hl=hr>

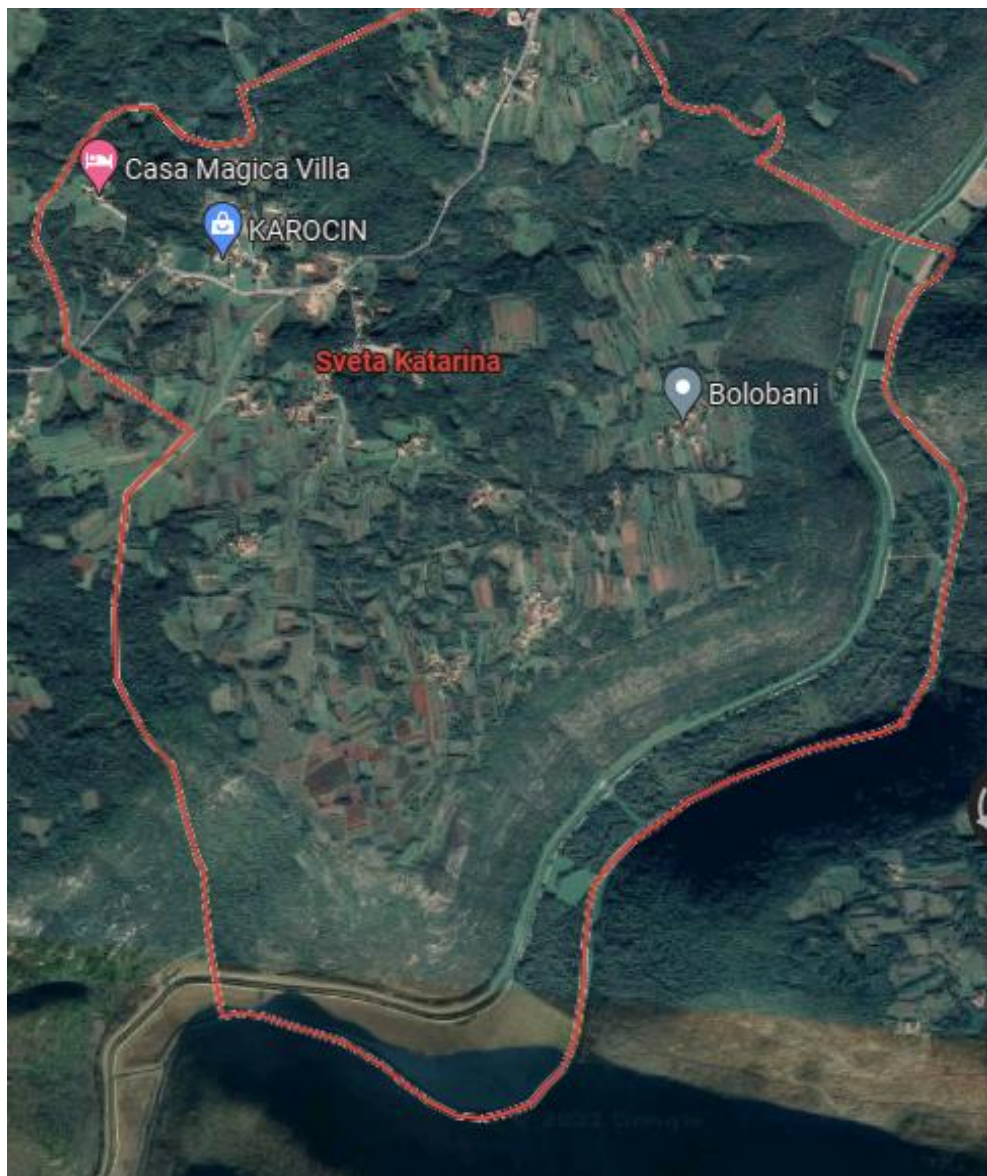
9. PRILOZI

9.1. POLOŽAJNA KARTA PICĆNA¹⁰

¹⁰ Područje općine Pićan na karti Istre - <http://istra.lzmk.hr/slika.aspx?id=1018>

9.2. POLOŽAJNA KARTA SVETE KATARINE¹¹

¹¹ Područje naselja Sveta Katarina na karti

<https://www.google.com/maps/place/52332,+Sveta+Katarina/@45.1677694,14.0140864,14z/data=!4m5!3m4!1s0x47634d6a9f39d949:0x8d09aa8a080bae94!8m2!3d45.1732287!4d14.04409!5m1!1e4?hl=hr>

9.3. ABECEDNI POPIS POREDBENIH FRAZEMA U GOVORU SVETE KATARINE

B

bàlit ko telàc – 'izrazito glup, blesav; začuđeno gledati'

bèdas kako tovôr – 'izrazito glup, blesav'

bêl kako mlikò – 'svijetle puti'

bêl ko sîr – 'svijetle puti'

bêl ko snîg – 'izrazito bijele boje, sasvim bijel'

bêl ko štràca – 'svijetle puti'

bîstar kako zêc – 'oštrouman'

bîstro ko dôn – 'potpuno jasno, nedvojbeno'

bît kako brèk i močàk – 'ne slagati se, biti u stalnoj svađi, biti u lošim odnosima'

bît kako dôn i nôc – 'potpuno se razlikovati, u velikoj mjeri razlikovati se'

bît kako jàma bez dnà – 'jako gladan, jako puno i neumjereno jesti, biti proždrljiv'

bît kako mrôv – 'vrijedan, marljiv'

bît kako na ìglah – 'veoma razdražljiv, nagao'

bît kako nêbo i zemljà – 'potpuno se razlikovati, u velikoj mjeri razlikovati se'

bît kako prekînjen – 'jako umoran, bezvoljan'

bît kako p̄rs i nõhat – 'biti uvijek zajedno, biti u prijateljstvu, biti u vrlo bliskoj vezi s kim'

bît kako p̄ust – 'biti neskladno, neuredno odjeven'

bît kako r̄ep i lopàta – 'biti uvijek zajedno, biti u prijateljstvu, biti u vrlo bliskoj vezi s kim'

bît kako strašîlo – 'biti neskladno, neuredno odjeven'

bît kako šimîja – 'biti neskladno, neuredno odjeven; biti spretan, okretan, neuhvatljiv'

bît kako tr̄n va òki – 'biti nekome na velikoj smetnji'

bît kako trubîlo – 'biti blesav (glup)'

bît ko čèlica – 'vrijedan, marljiv'

bît ko lastàvica – 'veoma brz, hitar; spretan, poletan, koji se kreće s lakoćom'

bīt ko mōkra kōkoš – 'jadan, potišten je tko'
bīt ko pokīsla kōkoš – 'jadan, potišten'
bit ko pūž – 'jako lijen'
bīt līp kako ôndelić – 'izrazito lijep'
bīt līp kako pūpa – 'izrazito lijep'
bīt līp ko slīka – 'izrazito lijep'
bižāt kako mūnjen – 'izbjegavati koga, što na sve moguće načine, kloniti se koga, čega'
bižāt kako od črñega vrāga – 'izbjegavati koga, što na sve moguće načine, kloniti se koga, čega'
bižāt kako od sōmega vrāga – 'izbjegavati koga, što na sve moguće načine, kloniti se koga, čega'
blātan kako prasāc – 'vrlo prljav'
blātno kako va prkātu – 'jako prljavo, puno prljavštine, neuredno, prljavo'
blebetāt kako pāpiga – 'mnogo i nepotrebno (uzaludno) govoriti'
blēd kako da nīma kāpi křvi – 'vrlo blijed /od straha, nelagode, bolesti/'
blēd kako křpa – 'vrlo blijed /od straha, nelagode, bolesti/'
blēd kako smřt – 'vrlo blijed /od straha, nelagode, bolesti/'
blēd kako štrāca – 'vrlo blijed /od straha, nelagode, bolesti/'
bleīt ko tēle va šarēna vrōta – 'začudoeno gledati'
břkas kako ovcā – 'ima jako kovrčavu kosu tko'
břs kako zēc – 'jako brz'
břs ko strēla – 'jako brz'
břs ko strēla nebēska – 'veoma brz'
břs ko šajēta – 'jako, veoma brz'

Č

čekāt kako kragūlj – 'biti strpljiv, čekati koga, što strpljivo'
čīs ko sūnce – 'jako čisto'
čīs ko sūza – 'visokih moralnih kvaliteta, častan, neporočan, oslobođen krivnje; jako čisto, bez prašine'
čīsto kako va apotēki – 'jako čisto, uredno'
čītat kako òtprt lībar – 'jako dobro poznavati nekoga'

čr̃n ko c̃gan – 'tamnoput'

čr̃n ko gūž – 'tamnoput; crn od prljavštine'

čr̃n ko katrôn – 'crn od prljavštine'

čr̃n ko krbôn – 'tamnoput; 'crn od prljavštine'

čr̃n ko pat̃ina – 'crn od prljavštine'

čuvàt kega kako òko va glōvì – 'brižljivo čuvati *koga*, što, paziti na *koga*'

D

debêl kako bãčva – 'jako debeo'

debêl kako karatêl – 'jako debeo'

debêl kako kràva – 'jako debeo'

debêl kako prasàc – 'jako debeo'

dèlat kako blôgo – 'puno (neprestano), marljivo raditi'

dèlat kako čèlica – 'marljivo (ustrajno) raditi'

dèlat kako čr̃nac – 'naporno i mnogo raditi'

dèlat kako čr̃v – 'marljivo (ustrajno) raditi'

dèlat kako pomûćen – 'puno, marljivo raditi'

dèlat kako tovôr – 'vrijedan, marljiv; naporno i mnogo raditi'

dèlat ko mrôv – 'vrijedan, marljiv; izuzetno vrijedan, marljiv'

dòbar kako krùh – 'vrlo dobar, dobra srca, izuzetne dobrote /o osobi/'

dòsadan kako pròliv – 'jako dosadan, nametljiv'

dòsadan ko mùha – 'jako dosadan, nametljiv'

drèčit se ko sràka – '1.jako se derati; 2.tuliti tijekom pjevanja'

drìt kako dàska – 'uspravno držanje'

drìt kako svīcà – 'uspravno držanje'

držàt ga kako da je od staklà – 'pretjerano brižno čuvati *koga*, pretjerano paziti na *koga*'

držàt kega ko kàp vodê na dlàni – 'nježno voljeti *koga*, biti pažljiv prema *komu*, pažljivo čuvati *koga*'

držàt se ko da će dūšu pustìt – 'samo što ne umre'

Đ

đelôž kako vrâh – 'jako ljubomoran'

F

fumàt ko tũrĉin – 'mnogo, stalno pušiti'

G

gĕgat se ko pàtka – 'teško hodati, zbog boli, tereta, iscrpljenosti'

glĕdat kako miš spòd srĕdic – 'biti pospan, nerazbuđenost'

glĕda ko tĕle va šarĕna vròta – 'blenuti *u koga, u što*, tupo gledati *u koga, u što*,
gledati *u koga, u što* bez razumijevanja'

glòvà kako cùk – 'imati puno briga'

glòvà mu je kako tanbũr – 'ima *tko* glavobolju'

gljũh kako nôć – 'gluh, nagluh'

gljũh kako tovòr – 'gluh, nagluh'

gòrak kako rakĩja – 'jako gorak'

govorĩt kako navĩt – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

grĕ kemu ĉa kako podmâzano – 'ide, napreduje odlično bez ikakvih problema,
poteškoća, smetnji'

grĕd kako nôć – 'izrazito ružan'

grĕd kako pũst – 'izrazito ružan'

grĕd kako štrĩga – 'izrazito ružan'

grĕd ko vrâh – 'biti ružan'

H

hodĩt kako kòkoš po jòjah – 'hodati oprezno'

hodĩt ko mùha bez glòvĕ – 'smeteno, smušeno, nepromišljeno bez plana /juriti,
bježati, motati se i sl./'

hodĩt ko po lôji – 'ide, napreduje odlično bez ikakvih problema, poteškoća,
smetnji'

hodĩt ko po špògĩ – 'glatko, lako, bez problema, kako je zamišljeno'

hodĩt ko prekĩnjen – 'tromo, sporo, umorno, iscrpljeno se kretati'

I

imĕt glòvũ kako balôn – 'ima *tko* glavobolju'

imĕt glòvũ kako cùk – 'ima *tko* glavobolju'

imèt nôhte kako kragûlj – 'imati oštre i duge nokte'
imèt ôci vèce od štùmiga – 'neumjereno jesti'
imèt škrômplje kako kragûlj – 'imati oštre i duge nokte'
imèt šôldi ko blàta – 'imati mnogo novaca, u ogromnoj količini'
imèt zaïk kako kràva rêp – 'biti brbljav, mnogo (previše) govoriti; biti sklon vrijeđanju, vrijeđati'
imèt zûbe kako krêzubica – 'imati rijetke i nekvalitetne zube'
ïš kako prasàc – 'biti proždrljiv'
ïš kako tiç – 'malo jesti, jesti u malim količinama'

J

je kega ko çrvi – 'previše je *koga*, *çega*, ima mnogo *koga*, *çega*; mnogo je ljudi'
je kega ko mrôvi – 'previše je *koga*, *çega*, ima mnogo *koga*, *çega*; mnogo je ljudi'
jôdan kako brèk – 'svojim riječima i postupcima odbijati *koga* od sebe /zbog ljutnje/'
jôdan kako riš – 'svojim riječima i postupcima odbijati *koga* od sebe /zbog ljutnje/'
jôdan kako vrâh – 'svojim riječima i postupcima odbijati *koga* od sebe /zbog ljutnje/'
jôk kako bïk – 'jako snažan, izdržljiv'
jôk kako çèlik – 'potpuno (posve) zdrav, izvrsnog zdravstvenog stanja; jako snažan, izdržljiv'
jôk kako vól – 'jako snažan, izdržljiv'
jûšt kako ùra – 'vrlo točan, točan u minutu (sekundu)'

K

kako bëbina guzïca – 'jako mekano'
kako Bôh zapovîda – 'dobro, kako treba (priliçi), kako je red, kako se očekuje'
kako da ga je ki z verûg odvezô – 'netašan je *tko*, vragolast je *tko*, nemiran, živ /dijete/'
kako da ga je kràva polîzàla – 'ima zalizanu kosu *tko*'

kako da ga je mǎčka zgrèbla – 'ima ogrebotine po tijelu *tko*'
kako da gori kamu pod petǎmi – 'biti u opasnosti, neprilici, biti u neugodnoj situaciji'
kako da ìma čřva va guzìci – 'nestašan je *tko*, vragolast je *tko*, nemiran, nezaustavljiv, živ /dijete/'
kako da je va zemljù propô – 'nestao je, izgubio se *tko*, više se ništa ne zna o njemu'
kako da je vrâh šô vônjega – 'jako zločest, zajedljiv'
kako da mu je mǎčka zaïk pôila – 'ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti'
kako da na ùšijah sedî – 'praviti se gluh, nagluh'
kako da nîma se kðkoše na brôji – 'jako glup'
kako da si pô kamu pod kosìlicu – 'loša, neuredna frizura, loše je pošišan *tko*'
kako da ti je kðkoš mðzak pozobàla – 'jako glup'
kako da ti nîsu se òvce na brôji – 'jako glup'
kako da tovàru govôrin – 'uzaludno govori *tko* komu'
kako da zìdu govôrin – 'uzaludno govori *tko* komu'
kako drvêna Marija – 'jadno, potišteno stajanje; ukočeno, nepokretno, usiljen, bez ikakve reakcije /stajati, držati se, sjediti i sl./; biti besposlen, beskoristan'
kako kad čòrava kòkoš zřno nôjde – 'potpuno slučajno, neplanirano naići na *što*, *koga*'
kako kôs i kðža – 'jako mršav'
kako mušât – 'jako dosadan'
kako pròliv – 'jako dosadan'
kako šajèta z vèdrega nèba – 'neočekivano, iznenada'
kašljät kako kobìla – 'jako, pretjerano kašljati'
kesìt se ko kràva – 'biti nezadovoljan *čime*'
kìsel kako òcat – 'odviše, jako kisel'
ko blàta – 'previše je *koga*, *čega*, ima mnogo *koga*, *čega*; mnogo je ljudi'
ko Bôh – 'jako dobro'
ko brèk pùšćen z verûg – 'smeteno, smušeno, nepromišljeno bez plana /juriti, bježati, motati se i sl./'
ko čòvik – 'normalno, kako treba, na uobičajen način'

ko da ìma dvè lîve – 'biti nespretan /hodanje, plesanje/'
ko da je ki s krùške pô – 'smeten, zbunjen, zapanjen, zabezeknut je *tko*'
ko da je pôpi su pâmet ovêga svîta – 'držati se najpametniji'
ko da je šâjeta hîtila vônjega – 'iznenada, neočekivano'
ko da mlôti prôznu slâmu – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'
ko da mu je sekîra pâla va mêd – 'živjeti u izobilju, lagodno živjeti'
ko da se je z drekôn mâza – 'jako smrdjeti'
ko da si nôša îglu va sênu – 'slučajno'
ko da si va svôjoj kûci – 'osjeća se ugodno *tko*'
ko da su z vrâgon kumôvali – 'prati *koga* nesreća, nepravilika'
ko fûrija – 'naglo, velikom brzinom prispjeti, ući *kamo*'
ko golûbovi – 'živjeti skladno'
ko kôkoš na jôjima – 'stalno se premještati, ne moći biti na istome mjestu'
ko mîš spôd srêdic – 'biti pokunjen'
ko mûha – 'jako dosadan'
ko mûha bez glôvè – 'biti nepromišljen'
ko pêrce – 'male težine, vrlo lagan'
ko šâjeta – 'iznenada, neočekivano'
ko šîmija – 'naglo prispjeti, ući *kamo*'
ko z tôpa – 'odgovoriti bez oklijevanja; iznenada, neočekivano'
ko z vèdrega nêba – 'iznenada, neočekivano'
korât se kako brèk i močâk – 'ne slagati se, biti u stalnoj svađi, biti u lošim odnosima'
krepât ko crkvèni mîš – 'posve siromašan, bez sredstava za život'
krvôv kako pâprika – 'crven od stida ili neugodnosti; izrazito crvene boje'
krvôv kako râk – 'crven od stida ili neugodnosti; crven od sunčanja'
krvôv ko da mu je ki žèlpu dô – 'crven od stida ili neugodnosti'
krvôv ko křv – 'izrazito crvene boje'
kûca ko štâla – 'neuredna, prljava kuća; neuredno je što'
kuštô ko sûho zlôto – 'veoma skup, koji ima visoku cijenu'

L

lãčan kako brëk – 'jako gladan'

lãčan ko vûk – 'jako gladan'

lagât kako tovôr – 'biti bezobrazan, nemati stida, nemati časti'

lãhki kako pêrce – 'male težine, vrlo lagan'

lãhki kako pêrje – 'male težine, vrlo lagan'

lãhki kako plîva – 'male težine, vrlo lagan'

lãje kako brëk – 'mnogo i nepotrebno (uzaludno) govoriti'

lên kako tovôr – 'jako lijen'

lêna kako prasîca – 'jako lijena'

letît kako strëla – 'veoma brz'

M

mestît se kako kôkoš na jôjah – 'nemiran, nezaustavljiv'

mîći kako čëp – 'jako malen'

mîći kako čřv – 'jako malen'

mîći kako přč – 'jako malen'

mlît kako broštulîn – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

mlît kako mälîn – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

mlît kako prôzan mälîn – 'neprestano (previše, bez prestanka) govoriti'

môkar kako kôkoš – 'potpuno (skroz, do kože) mokar, promočene odjeće /od kiše itd./'

môkar kako pûra – 'potpuno (skroz, do kože) mokar, promočene odjeće /od kiše itd./'

mřšav kako čäčkalica – 'jako mršav'

mučât kako močäk – 'ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti'

mučât ko bûbica – 'ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti'

mučât ko zalîven – '1.ne progovoriti ni riječi, ništa ne govoriti, uporno šutjeti;
2.ne odavati tajnu, znati čuvati tajnu'

mûs kega kako krävû – 'prisiljavati koga na obavljanje teških poslova, ne dati komu ni da predahne'

N

nalît se kako blôgo – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
nalît se kako brènta – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
nalît se kako dêva – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
nalît se kako tovôr – 'jako pijan'
namlotît kako prasïcu– 'jako istući'
namlotît kako tovâricu – 'jako istući'
napadât kako kragûlj – 'biti ratoboran, napadati *koga*'
napâdat kako krpèlj – 'zajedljiv'
napadât kako petèh – 'biti ratoboran, napadati *koga*'
napadât kako srâka – 'biti ratoboran, napadati *koga*'
napûhnjen kako bâčva – 'jako debeo'
nôgal kako brèk – 'bez oklijevanja'

O

ofendljîv kako tovôr – 'biti uvrijeđen, lako uvrjedljiv'
oskûs kega kako kðkoš – 'ružno, loše pošištati *koga*'
oštâr kako brîtnva – 'strog; jako oštar'

P

pâda ko s kablâ – 'pada velika kiša, veliki pljusak je, jako kiši'
pâs ko krûška – 'nespretno padati'
pijôn kako bâčva – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
pijôn kako čèp – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
pijôn kako lètva – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
pijôn kako sâjla – 'potpuno pijan, do besvijesti pijan'
plâvat kako rîba va vodi – 'dobro se snalaziti u *čemu*; spretan, koji se kreće s lakoćom'
plēsât kako drûgi sopê – 'raditi (postupati) po *čijoj* volji, raditi kako drugi hoće'
plôh je kako srna – 'uvijek je na oprezu *tko*, plašljiv je *tko*'
plôh je kako zêc – 'uvijek je na oprezu *tko*, plašljiv je *tko*'
poć spât ko kðkoš – 'ići rano spavati'
pòredan ko tovôr – 'jako zločest'
pòredan ko vrâh – 'jako zao, pakostan'

povûc se kako brøk kalânega rêpa – 'biti posramljen'
poznât kako svôj žèp – 'dobro poznavati nešto ili nekoga'
prît ko halàbura – 'naglo prispjeti, ući kamo'
prît ko narûčen – 'doći (pojaviti se) u pravome trenutku, doći (pojaviti se) kada je najpotrebnije'
prontîva se ko da rè na svàte – 'jako spor, jako sporo i dugo se spremati'
prôvi kako krûh – 'vrlo dobar, dobrodušan, dobra srca, izuzetne dobrote /o osobi/'
prôvi ko bûbica – 'jako dobar /o osobi/'
pûn ko brød – 'imati mnogo novaca, u ogromnoj količini'

R

rôvan kako svîcà – 'uspravno držanje'
rûmèn kako jàbuka – 'rumen u licu, sa zdravom bojom lica'

S

se obràce kako vètar pûše – 'biti dvoličan'
siromàšan ko crkvèni miš – 'posve siromašan, bez sredstava za život'
skokât kako kôza – 'ne može se koga zaustaviti, ne može se obuzdati koga'
skokât kako šîmija – 'ne može se koga zaustaviti, ne može se obuzdati koga'
skûpo ko da je od zlôta – 'veoma skup, koji ima visoku cijenu'
slàdak kako mêd – 'lijep, mio'
slàdak kako pûpić – 'izrazito lijep; mio'
smijât se ko trubîlo – 'smijati se bez kontrole'
smîron sèjno govorît ko pàpiga – 'uzaludno govoriti, neprestano ponavljati (govoriti) isto'
smòtan ko sàjla – 'jako glup'
smrdî ko kûga – 'užasno smrdjeti (zaudarati), širiti oko sebe smrad'
smrdî ko pŕč – 'jako smrdjeti'
smrdî ko vrâh – 'jako smrdjeti'
smrdljîv ko prasac – 'užasno smrdjeti (zaudarati), širiti oko sebe smrad'
smrdljîv ko tovôr – 'užasno smrdjeti (zaudarati), širiti oko sebe smrad'
smrdljîv ko tvør – 'nepodnošljivo smrdjeti'
sôm ko cúk – 'potpuno sam, bez igdje ikoga'

spàt kako òndelić – 'ugodno, lijepo spavati'
spàt ko còk – 'čvrsto spavati, spavati dubokim snom'
spàt ko tènk – 'čvrsto spavati, spavati dubokim snom'
spàt ko tòp – 'čvrsto spavati'
spàt ko zàklan – 'čvrsto spavati'
spòr ko pùž – 'sporo se kretati; jako spor'
sritan ko mìci òtrok – 'jako veseo, radostan'
stoî kako strašilo – 'ukočeno držanje'
stoî kako svīcà – 'uspravno držanje'
stoî ko drvêna Marīja – 'ukočeno držanje'
stòr kako Ūčka – 'jako star'
stòt kako pòsrana kòkoš – 'ukočeno držanje'
stòt kako soldòt – 'biti stalno na istome mjestu, stajati ukočeno, ne pomaknuti se s mjesta'
stòt kako svetàc – 'biti stalno na istome mjestu, stajati ukočeno, ne pomaknuti se s mjesta'
stòt kako svīcà – 'biti stalno na istome mjestu, stajati ukočeno, ne pomaknuti se s mjesta'
stòt kako žàlosna vřba – 'pogrbljeno držanje'
stòt ko drvêna Marīja – 'biti stalno na istome mjestu, stajati ukočeno, ne pomaknuti se s mjesta'
stûć kako tovâra – 'jako istući'
sûh kako barût – 'izrazito suh; biti siromašan, ne imati novaca'
sûh kako čèp – 'izrazito suh'
sûh kako trstika – 'jako mršav'
sûh ko slàma – 'izrazito suh'
sûhi kako bakalô – 'jako mršav'

Š

šègat se ko lesica – 'kretati se nečujno'
šègav kako močàk – 'jako lukav'
šègav ko lesica – 'jako lukav'
šepùrit se ko petèh – 'držati se važan'
šepùrit se ko puràn – 'držati se važan'

škrebetät ko močäk z repôn – 'neuredno, ružno napisano'
škrabetät ko sräka – 'neuredno, ružno napisano'
škûr ko krbôn – 'tamnoput'
škûro kako čřna nôc – 'potpuni mrak, tama'
škûro kako va jâmi – 'potpuni mrak, tama'
šljütav ko däska – 'jako glup'
šopat kega kako prasïcu – 'davati kome prisilno hranu, šopati koga hranom'
špïčast ko trñ – 'zajedljiv'
štûpidas kako kðkoš – 'izrazito glup, blesav'
štûpidas kako mätzga – 'izrazito glup, blesav'
štûpidas ko nôc – 'izrazito glup, blesav'
štûpidas ko tovôr – 'jako glup'
šünjav ko säjla – 'jako glup'

T

tänak kako žbïca – 'jako mršav'
tëc kako da ga gðne si vrâzi – 'vrlo brzo projuriti'
tëc kako da ga si vrânići nõse – 'jako brz, vrlo brzo hodati, trčati'
tëc ko zêc – 'veoma brzo trčati (juriti), biti hitar'
tëžak kako vrâh – 'jako težak'
to mu grë ko vodû pît – 'biti u stanju reproducirati što bez problema'
tônki kako čäčkalica – 'jako mršav'
tônki kako špäruqa – 'jako mršav'
tônki ko kolâc – 'jako mršav'
třd ko balîn – 'jako tvrdoglav, svojeglav; veoma tvrdo'
třd ko čëlik – 'veoma, izrazito tvrdo'
třd ko grôta – 'veoma, izrazito tvrdo'
třd ko kâmik – 'jako tvrdoglav, svojeglav; veoma tvrdo'
třd ko orïh – 'veoma tvrdo'
třd ko tovôr – 'jako tvrdoglav, svojeglav'
trdoglôv kako tovôr – 'jako tvrdoglav, svojeglav'
trës se kako šïba – 'jako drhtati, stresti se /od straha/'
trëse se kako prût – 'jako drhtati, tresti se /od hladnoće/'

trùdan kako brèk – 'jako umoran, bezvoljan'
trùdan kako tovôr – 'jako umoran, bezvoljan'
tulît ko prasãc – 'jako (iz sve snage) plakati'

U

uvijät se kako glïsta – 'biti bolestan, prenemagati se'

V

vëli kako gorà – 'jako velik'
vëli kako Ůčka – 'jako velik'
vlôsi ko mëtla – 'ima zalizanu kosu *tko*'
vlôsi ko slàma – 'ima zalizanu kosu *tko*'
vûc se kako krèpana kôkoš – 'tromo, sporo, umorno, iscrpljeno se kretati'
vûc se kako pöserena kôkoš – 'ukočeno držanje'
vûc se kako prebïjen močãk – 'tromo, sporo, umorno, iscrpljeno se kretati'

Z

zaspät ko bëba – 'ugodno, lijepo spavati'
zaspät ko ðtrok – 'ugodno, lijepo spavati'
zavijät kako sràka – '1.jako se derati; 2.tuliti tijekom pjevanja'
zavijät kako vûk – '1.jako se derati; 2.tuliti tijekom pjevanja'
zdròv ko drên – 'potpuno (posve) zdrav, izvrsnog zdravstvenog stanja'
zèhat kako brèk – 'dolaziti do zraka, teško disati, biti zapuhan'
zgromačãno je ça ko da je kràva prožvãkala – 'jako je izgužvano *što*'
zmlotît kega kako mðčka – 'jako istući'
zustät ko posêren – 'biti neugodno iznenađen'

Ž

žèdan kako brèk – 'jako žedan'
živît kako brèk na verûgah – 'raditi (postupati) po *čijoj* volji, raditi kako drugi hoće'
živît kako bëbreg va lõji – 'živjeti u blagostanju, uživati u bogatstvu'
živît ko crkvëni mïš – 'posve siromašan, bez sredstava za život'

živìt ko krôlj – 'živjeti u izobilju, lagodno živjeti'

živìt ko lôrd – 'živjeti u izobilju, lagodno živjeti'

žùhak kako pelîn – 'odviše, jako gorak'